

RE-CITY

PLATAFORMA INTERNACIONAL
PER A LA SOSTENIBILITAT SOCIAL

02/19

RELATORIES COMBATRE LES DESIGUALTATS

“EFECTES I CONSEQÜÈNCIES DE LA DESIGUALTAT”

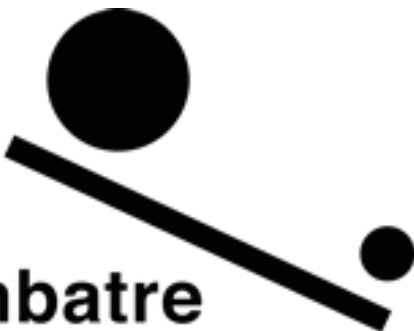
SESSIÓ AMB **KATE PICKETT.**

DOCUMENT PUBLICAT EN EL PROGRAMA D'ECONOMIA QUE REP EL SUPORT DE:

Sessió amb Kate Pickett

9 de setembre 2017

**Combatre
les desigualtats:
El gran
repte global**

Taula de Continguts

1. Resum Executiu.....	3
2. Introducció:	3
3. De què parlem quan parlem de desigualtat?.....	8
4. Conseqüències de la Desigualtat: L'Índex de Salut i de problemes socials.....	16
5. La Lluita contra la desigualtat.	39
6. Comentaris Addicionals.	50

1. Resum Executiu

L'eix conductor de la ponència de Kate Pickett van ser les conseqüències de la desigualtat sobre la nostra societat. D'acord amb la investigadora, la desigualtat econòmica provoca problemes de salut física i mental, disminueix la mobilitat social, incrementa la inseguretat i trenca la cohesió social. Lluitar contra la desigualtat significa lluitar contra totes aquestes problemàtiques associades. Segons la Kate Pickett, hi ha dues vies principals per a fer front a la desigualtat, i es troben interrelacionades. La primera és la reducció de la desigualtat a través de polítiques públiques i la segona és l'augment del grau de conscienciació de la societat sobre la desigualtat, a tots els nivells, tant treballadors, com empresaris com polítics.

2. Introducció:

Kate Pickett és epidemiòloga i professora a la Universitat de York. Com a epidemiòloga, estudia les malalties i el nivell de benestar entre diferents grups i col·lectius de persones, i prova d'entendre'n les causes. El seu punt de vista sobre la desigualtat resulta molt interessant donat que habitualment és un camp dominat per economistes, sociòlegs o científics polítics.

És una epidemiòloga social, així que estudia els determinants socials de la salut (pobresa, educació, geografia i també la desigualtat). La seva recerca, feta conjuntament amb el seu col·lega Richard Wilkinson, s'ha centrat en les últimes dècades en l'impacte de la desigualtat en ingressos¹, la diferència entre els més rics i els més pobres, i com aquesta desigualtat d'ingressos afecta la salut i el benestar de la societat.

La Kate Pickett va co-fundar The Equality Trust, entitat dedicada a difondre els beneficis d'una societat més igualitària. És coautora del llibre "The Spirit Level", un dels llibres amb més impacte dels darrers anys sobre desigualtats i ha fet abundant recerca acadèmica.

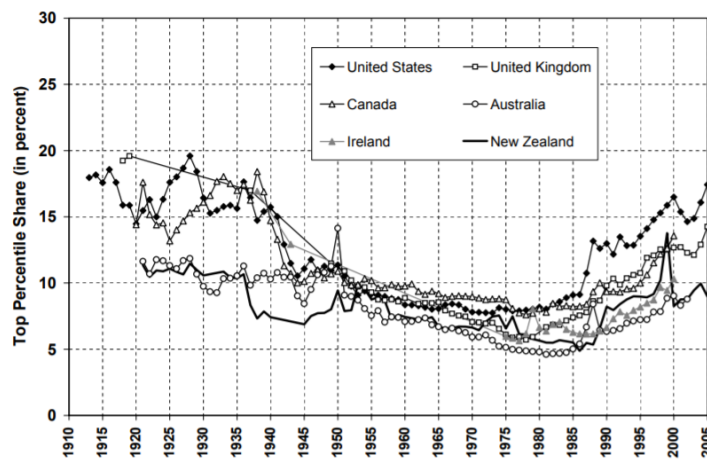
En el gràfic 1 podem apreciar l'evolució de la desigualtat d'ingrés² des de 1920 per a un grup de països (Estats Units, Canadà, Regne Unit, Alemanya, Japó, França i Suècia).

---

¹ D'ara en endavant, en aquest document s'entendrà desigualtat com a desigualtat d'ingressos.

² Mesurada a través dels ingressos que rep l'1% més ric de la població. Altres mesures de desigualtat (Índex de Gini, S80/S20, Atkinson, Theil, etc) que utilitzem mostra un patró similar.

Tots ells mostren un patró similar: un elevat nivell de desigualtat durant les primeres dècades del segle XX, una reducció intensa de la desigualtat entre els anys trenta i setanta i un increment de la desigualtat a partir dels anys vuitanta. Al Regne Unit, per exemple, s'estan donant actualment nivells de desigualtat que no hem vist des dels anys quaranta. Aquest augment sobtat de la desigualtat ha tingut efectes sobre la societat i Pickett i Wilkinson han estudiat els impactes concrets que provoca.

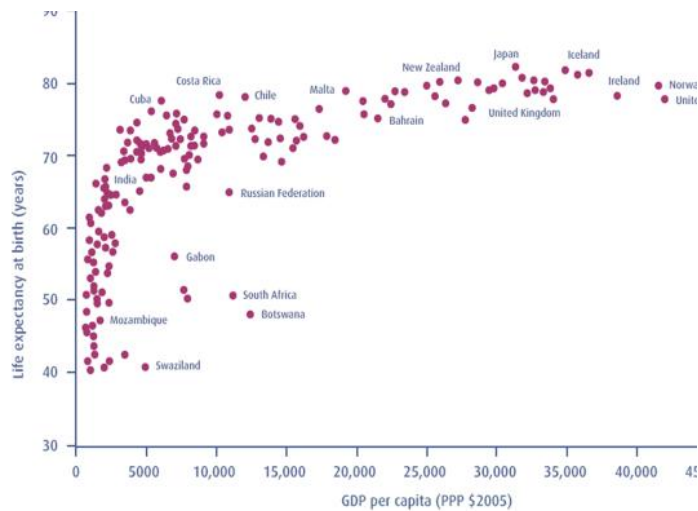

Gràfic 1.- Concentració d'ingressos en l'1% de la població.

Font: Top Incomes in the Long Run of History (Atkinson, Piketty & Saez, 2011)

La desigualtat té efectes profunds sobre la salut i el benestar. Tot i que actualment gaudim de nivells molt elevats de benestar material (alimentació, habitatge, transport, vestimenta, salut, etc.) les nostres societats modernes estan plenes de problemes socials i de salut.

La desigualtat sembla ser la causa subjacent d'una gran varietat de problemes, incloent-hi una major presència de problemes de salut en societats desiguals, una menor esperança de vida, uns majors nivells de mortalitat infantil, uns majors nivells de malalties mentals, majors nivells d'obesitat, i una major presència d'infeccions de VIH, entre d'altres.

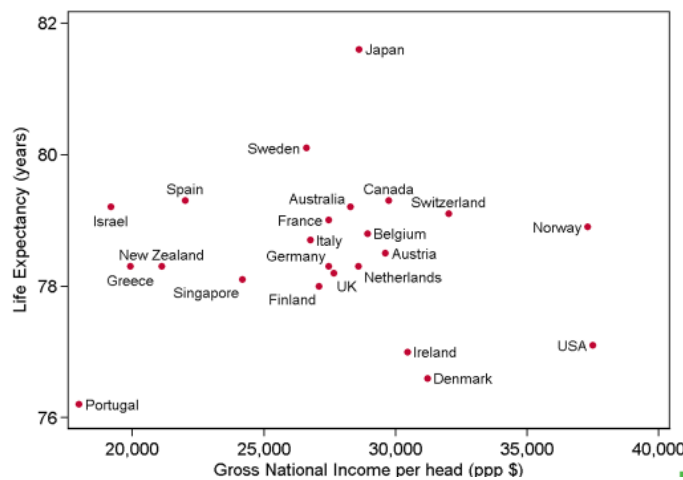

Gràfic 2.- Esperança de vida i PIB per càpita

Font: Wilkinson and Pickett, The Spirit Level

El gràfic 2 ens ajuda a il·lustrar-ho per al cas de l'esperança de vida. El gràfic 2 ens mostra com a mesura que els països pobres esdevenen més rics, l'esperança de vida augmenta molt ràpidament. Però un cop s'arriba a un determinat llindar de PIB per càpita, es perd la relació entre l'increment del PIB per càpita i l'increment de l'esperança de vida.

En el cas dels països rics (**gràfic 3**), l'esperança de vida no sembla estar correlacionada amb el nivell de PIB per càpita. Els Estats Units i Noruega tenen nivells de PIB per càpita similars, però l'esperança de vida és molt diferent en els dos indrets. El mateix succeeix en el cas d'Israel i Portugal.

Gràfic 3.- Esperança de vida i PIB per càpita als països desenvolupats

Els efectes de la desigualtat són grans, apreciables i quantificables i no són diferències subtils entre països, regions o ciutats. Si mirem comparativament a diversos països, trobem que la desigualtat està relacionada amb una menor esperança de vida, amb ratis superiors de malalties mentals (de 2 a 3 cops més grans), ràtios superiors d'embaràs adolescent (de 6 a 8 cops més grans), ràtios superiors de població reclusa (de 12 a 16 cops més grans) o ràtios de crims violents fins a 10 vegades superiors.

Si observem indicadors de cohesió social, veiem que en societats desiguals la gent confia menys en la comunitat i hi ha uns majors nivells de violència (assassinats i altres crims violents...)³. En societats més desiguals el compromís social és més baix, hi ha menys participació en les eleccions, menys relació i suport dins les comunitats, el capital social és més baix i la participació cultural és menor, ja que menys persones es dediquen a l'art o participen en activitats culturals.

El desenvolupament del capital humà es veu perjudicat per la desigualtat. La desigualtat afecta els infants i les oportunitats dels infants a la vida. La mobilitat social es redueix en els indrets més desiguals, on hi ha menys igualtat d'oportunitats i de resultats. Això fa que a les societats més desiguals es malgasti talent potencial degut a la manca d'igualtat d'oportunitats. Les dades mostren que en societats més desiguals els infants no tenen bons resultats a l'escola, les dones joves tenen més possibilitats de ser mares adolescents i el benestar dels infants és inferior.

La desigualtat té conseqüències directes en l'evolució del sistema econòmic. La desigualtat està relacionada amb la inestabilitat econòmica, les bombolles especulatives i les posteriors depressions⁴. La desigualtat frena la reducció de la pobresa i fa augmentar el nombre de posicions de treball precari.

La desigualtat té impacte sobre la nostra habilitat per crear societats més sostenibles. La desigualtat està relacionada amb un major consum de recursos per habitant, pel fet que a les societats més desiguals hi ha una major pressió per mantenir i mostrar l'estatus social, i donat que l'estatus s'expressa en part a través del que comprem, trobem una major presència de consumisme, de sobre-consum i majors emissions de CO₂ en societats amb una major desigualtat.

---

³ La Kate Pickett assenyala que properament es publicarà un *article* que mostra com el nivell de massacres per armes foc (com la de Columbine) als Estats Units estan relacionats amb el nivell de desigualtat del lloc on es perpetren.

⁴ *Boom-and-bust cycles*.

Gràfic 4.- Environmental compliance score and Income Inequality

Font: Wilkinson and Pickett, The Spirit Level

L'índex de compliment respecte al medi ambient (*Environmental compliance score*) mesura fins a quin punt els empresaris pensen que el govern hauria de respectar i complir els acords internacionals sobre medi ambient, del que es pot deduir el grau de conscienciació a l'hora de complir la normativa ambiental (Gràfic 4).

També existeix una relació constatada entre desigualtat i biodiversitat, que té a veure amb l'existència de monocultius i agricultura intensiva en grans plantacions a determinats indrets del planeta que afavoreix a determinats interessos corporatius en mans d'oligopolis.

La desigualtat està relacionada amb una àmplia gamma de problemes. És per això que la desigualtat ens afecta a tots, no només a la població més empobrida. La jerarquitzaació de la societat és quelcom al que tots estem exposats, sigui quina sigui la nostra posició a la societat. Podríem arribar a afirmar que la desigualtat té uns efectes similars a la pol·lució, ja que tots sigui quina sigui la nostra classe social.

En el primer bloc d'aquest document de síntesi es parlarà de la perspectiva de Kate Pickett sobre com es mesuren les desigualtats. En el segon bloc se centra en els efectes de desigualtat sobre la societat, i finalment al tercer bloc es presenten propostes per fer front a la desigualtat.

3. De què parlem quan parlem de desigualtat?

La mètrica més utilitzada per a mesurar la desigualtat econòmica és la desigualtat d'ingressos enfront de la desigualtat en termes de riquesa. Una raó de pes per analitzar la desigualtat a través de la desigualtat d'ingressos (*Income Inequality*) és perquè trobem dades disponibles a bastants països i se'n pot fer un seguiment durant un ampli nombre d'anys. No es troben disponibles el mateix tipus de dades informació per la desigualtat de la riquesa (*Wealth Inequality*), però amb les dades disponibles també veuríem un gran augment d'aquests tipus de desigualtat d'ençà dels anys setanta. El *Luxemburg Income Studies* (LIS)⁵ està fent un esforç per recopilar dades sobre desigualtat i riquesa, com també ho fa l'equip liderat per Thomas Piketty al World Income Database (WID)⁶.

També es podria mesurar la desigualtat vertical amb dades d'educació, però resulta difícil comparar les dades de diferents països, donat que un nombre d'anys d'escolarització a un país no té el mateix significat social com el mateix nombre d'anys d'educació a un altre país.

Les mesures de la desigualtat que s'utilitzen habitualment (Índex de Gini, Ràtio 80/20, *Top 1%*, etc.) ens donen informació que resulta més o menys útil depenent del context, com per exemple per a mesurar els canvis en la distribució dels ingressos dels més rics (*top*) o per a mesurar els canvis de la distribució en els més pobres (*bottom*). Existeixen mesures alternatives de desigualtat d'ingressos com l'Índex de Palma o l'Índex de Robin Hood. L'Índex de Robin Hood mesura quants recursos s'haurien de detreure de les persones més riques i donar a les persones empobrides per fer la societat més igualitària.

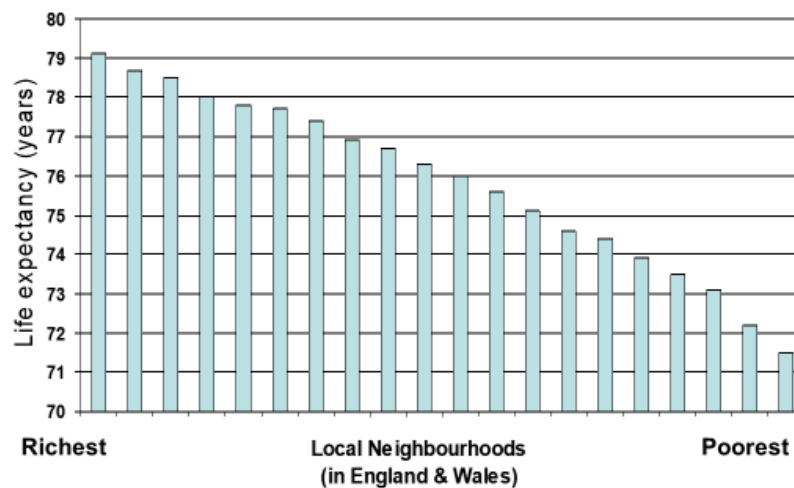
Com hem vist a la introducció d'aquest document, per al cas dels països desenvolupats, el nivell de renda per càpita no sembla estar relacionat amb l'esperança de vida. En canvi, si ens fixem en el que succeeix dins de cadascun d'aquets països desenvolupats, si que trobem una relació significativa entre el nivell de renda i esperança de vida.

En el cas d'Anglaterra, les persones que viuen en els barris més pobres tenen una esperança de vida de 71,5 anys, mentre que les que viuen als barris més rics tenen una esperança de vida de 79 anys (gràfic 5).

---

⁵ <http://www.lisdatacenter.org/>

⁶ <https://wid.world/>

Gràfic 5.- Esperança de vida als barris del Regne Unit segons la seva renda.

Font: Wilkinson and Pickett, *The Spirit Level*

El que resulta més interessant d'aquesta anàlisi és que no mostra un contrast entre els més pobres i la resta de la societat, sinó que la relació entre esperança de vida i la renda per càpita és gradual. Les persones que viuen al segon grup de barris més rics tenen una esperança de vida menor al de les persones que viuen al primer grup de barris més rics. Això ens indica que els ingressos són importants, però són importants de manera relativa, són importants donat que ens situen en una determinada posició dins la nostra societat.

Existeixen factors que tenen impacte sobre la salut que no es troben relacionats directament amb el benestar material. En analitzar l'esperança de vida als països rics, veiem que la mètrica clau és com d'equitativament es distribueixen els ingressos i no els ingressos en termes absoluts.

Observem aquest gradient en altres problemes socials i de salut. Cada cop hi ha més estudis que utilitzen els ingressos relatius per a buscar la seva relació amb problemes socials i de salut, en especial per al cas del Regne Unit⁷. S'ha trobat que els ingressos relatius serveixen per a predir l'aparició de malalties físiques i mentals amb molta més precisió que els ingressos absoluts. Actualment disposem d'eines per a realitzar estudis multinivell on tenim en compte les característiques individuals, per veure l'efecte del context social i comparar l'efecte dels ingressos relatius amb l'efecte dels ingressos en termes absoluts.

⁷ Sovint s'utilitzen els resultats de l'enquesta britànica a les llars (*British Household Panel Survey*).

L'any 2015 la Kate Pickett i en Richard Wilkinson varen publicar una revisió sobre la literatura recent sobre la relació entre desigualtat i salut (Wilkinson & Pickett, 2015)⁸.

I. Desigualtats verticals i desigualtats horitzontals.

La desigualtat d'ingressos és una mesura de desigualtat vertical. A través de la mesura de la desigualtat vertical s'aconsegueix conèixer el grau de jerarquització d'una societat. La desigualtat en la distribució de la riquesa (*wealth inequality*) també seria un indicador desitjable per mesurar la desigualtat vertical però resulta més laboriós d'obtenir per a països i per àmbits temporals amplis que la desigualtat d'ingressos, com s'ha mencionat anteriorment. Alguns sociòlegs critiquen aquestes mesures, donat que defensen que del que s'està parlant és de classes socials. Segons la Kate Pickett, el problema d'utilitzar les classes socials com a mesura és que cal parametritzar-les i sovint no et diuen quina és la distància real entre les classes socials.

Les desigualtats horitzontals (desigualtat de gènere, desigualtat ètnica, desigualtats en capacitats, llengua, etc.) es troben relacionades amb les desigualtats verticals. Les desigualtats horitzontals tendeixen a ser més profundes en societats on la desigualtat socioeconòmica (vertical) és més alta. Hauríem de pensar en com es complementen i interaccionen aquests tipus de desigualtat, i no les hauríem de veure com a dues problemàtiques a tractar per separat.

S'ha de treballar per millorar la qualitat de vida per a tothom, reduint tant les desigualtats verticals com les horitzontals. En aquest punt torna a ser important la visió que tenim de la nostra societat, en quin tipus i model de societat volem viure i com valorem les contribucions que fan les persones a la nostra societat. Certes habilitats molt concretes, sobretot les habilitats matemàtiques, analítiques i computacionals, es gratifiquen enormement, mentre que la valoració que fem com a societat d'aquells que s'ocupen i es preocupen pels altres és molt més baixa. El feminisme ho ha estudiat a través del que s'ha anomenat *The ethics of care*.

Segons la Kate Pickett, al llarg de la vida, per molt rics i poderosos que siguem, necessitarem algú amb aquestes habilitats. Per exemple, algú ha de cuidar dels nostres

---

⁸ Pickett, K. E., & Wilkinson, R. G. (2015). Income inequality and health: a causal review. *Social science & medicine*, 128, 316-326.

fills durant la nostra jornada laboral o algú haurà de cuidar de nosaltres quan siguem grans.

Aquest tipus de contribucions a la societat són les que la mantenen unida i cohesionada. La resposta tradicional ha estat la de traslladar aquesta responsabilitat vital al treball femení no remunerat, fossilitzant una desigualtat de gènere que fractura la nostra societat. De mica en mica, molts països a través de polítiques diverses han començat a actuar. És imprescindible donar-hi la volta.

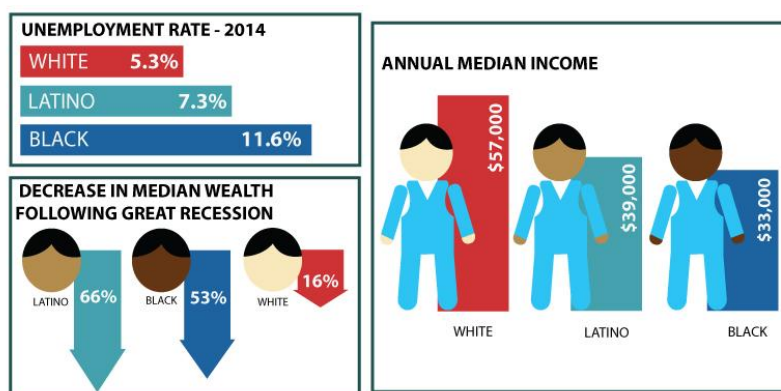
Les dones treballen dos terços del total d'hores treballades al món (tenint en compte feina remunerada i no remunerada) i produeixen la meitat del menjar al planeta, però només reben el 10% del total d'ingressos del món. Les desigualtats de gènere poden ser bastant profundes, i difereixen en societats diferents. Als països amb una major igualtat d'ingressos, l'estatus de les dones dins la societat tendeix a ser superior.

D'acord amb la Kate Pickett, des de la perspectiva de l'epidemiologia els beneficis de la inversió en l'educació de les dones són clars: la salut de la població millora (la salut dels homes millora molt, encara més que la de les dones) i en el cas dels països en vies de desenvolupament es redueix el nombre de fills.

De la mateixa manera que és difícil fer progressos en la reducció de la desigualtat socioeconòmica, ja que l'estructura social, política i econòmica està controlada i dirigida per una elit que concentra la riquesa i ostenta el poder a tots nivells, és difícil fer progressos en la reducció de la desigualtat de gènere, ja que són els homes els que tenen el poder en la societat patriarcal.

Observant la desigualtat des d'una perspectiva ètnica, en el cas dels EEUU si comparem les taxes d'atur de diferents grups ètnics, l'índex és d'un 5% pels blancs i 12% entre la població negra.

Gràfic 6.- Impacte de la Gran Recessió sobre la població negra, llatina i blanca.

La població llatina va ser la que va perdre més la riquesa després de la Gran Recessió i la població negra té els ingressos medians més baixos. Podem veure com les desigualtats ètniques es troben entrelaçades amb la desigualtat d'ingressos.

II. Desigualtat global, desigualtat entre països i desigualtat dins dels països.

En termes de desigualtat global, el món és menys desigual del que ho era l'any 1980. Com indica Branko Milanovic⁹ (ex-Economista en Cap del Banc Mundial) la desigualtat global ha disminuït. Aquest fet amaga dues tendències oposades: La desigualtat entre països ha disminuït, però la desigualtat dins dels països està creixent. El treball de la Kate Pickett se centra en les desigualtats dins dels països (*within countries inequalities*) i les seves conseqüències.

D'acord amb la Kate Pickett, el creixement de la desigualtat s'ha d'abordar des de dues perspectives diferents:

Des de la perspectiva dels països amb ingressos mitjans i baixos, el creixement econòmic i el desenvolupament són determinants per a millorar el benestar de la població. S'han d'incrementar els estàndards materials de vida, s'ha de reduir la desnutrició i s'ha de proporcionar habitatge, sanitat i educació, sense incrementar la desigualtat.

Des de la perspectiva del món desenvolupat i ric, donats als reptes que ens imposa la creació d'economies sostenibles que no agreugin el canvi climàtic, necessitem trobar maneres de restringir un creixement econòmic guiat pel consumisme i per un consum relacionat amb l'estatus. Hem de pensar en quin tipus de creixement volem i com reorientem aquest creixement cap a la sostenibilitat i la millora de la qualitat de vida de tots i trencar la tendència extractiva que acaba només beneficiant uns pocs.

El procés de disminució de la desigualtat global i d'increment de la desigualtat dins els països està succeint en part degut a la deslocalització de certes activitats productives, procés lligat a la globalització. El trasllat de centre de producció i llocs de treball a països en vies de desenvolupament s'ha produït buscant un efecte de *dumping* social, ja

---

⁹ Lakner, C, and B Milanovic. 2013. "La Distribución Global Del Ingreso. De La Caída Del Muro de Berlín a La Gran Recesión." Revista de Economía Institucional 17 (32): 71–128. <http://ssrn.com/abstract=2625285>.

que les empreses buscaven menors costos laborals (associats amb menors salaris però també amb menor regulació i protecció dels treballadors).

III. Escala geogràfica mínima per a la mesura de la desigualtat i les seves conseqüències.

Segons Kate Pickett, empíricament, sembla que l'escala geogràfica que resulta més significativa a l'hora d'analitzar problemes socials i de salut és l'escala nacional o regional, que pot arribar a ser local en el cas de ciutats molt grans.

Fer anàlisi a una escala menor no resulta adequat perquè:

- Quan es fa una anàlisi a escala local es constata que no hi ha massa heterogeneïtat d'ingressos donat que la gent es troba segregada per barris en funció dels seus ingressos.
- Si vius a un barri empobrit, la teva salut serà pitjor que en altres barris, però no per causa de les desigualtats dins del teu barri, sinó pel fet de viure en un barri empobrit, es tracta de desigualtat en relació a la resta de la societat.
- L'escala comparativa dels individus, la visió que ens fem de l'estructura de la nostra societat, és nacional, i es consolida a través de la televisió i dels mitjans de comunicació. No ens comparem amb la gent del nostre barri o del nostre lloc de treball.
- L'escala adequada per a mesurar la desigualtat (i altres variables socials) és difícil d'establir. En preguntar a individus sobre quin consideren que és el seu grup de referència, sovint les seves respostes poden no referir-se al grup de referència que tenen realment, donat que ens trobem influenciats sense adonar-nos-en per grups de referència d'escala superior.

IV. Dades subjectives, dades objectives i el *self-enhancement* (automillora).

Existeix un debat sobre quines dades són més vàlides, si les dades objectives (per exemple: la taxa de mortalitat o la taxa d'obesitat) o les dades subjectives, en les que és

el mateix individu el que dóna la seva opinió, per exemple, sobre la seva salut, concepte que es coneix en anglès com a *self-reported health*. Kate Pickett es va posicionar a favor de les dades objectives, donat que les dades subjectives tenen un biaix (en el cas de la salut) cap a respostes que són desitjables socialment i que difereixen de l'estat real de la seva salut, tant física com mental.

Kate Pickett i Richard Wilkinson varen fer una cerca dels estudis que s'havien publicat a l'àmbit internacional que relacionessin salut i desigualtat d'ingressos d'ençà de l'aparició del seu llibre *The Spirit Level*. En varen trobar nou. Set d'aquests estudis donaven suport a les relacions causals que es mostren al llibre. Els dos estudis que no varen trobar cap relació entre salut i desigualtat d'ingressos utilitzaven dades de *self-reported health*. El problema de les dades de *self-reported health* és que resulten molt poc pertinents per a realitzar comparacions dels nivells de salut entre països, donat que no es troba cap relació amb els nivells de salut reals.

Als països que tenen una esperança de vida elevada hi ha menys gent (en percentatge) que percep la seva salut com a bona que a un país com els Estats Units, que es troba en una posició endarrerida entre els països desenvolupats en referència a dades objectives sobre salut. En canvi, les dades de *self-reported health* resulten útils per a analitzar la mortalitat i la morbiditat dins d'un país.

Els dos estudis que no van trobar cap relació entre la desigualtat d'ingressos i la salut varen revelar un fenomen diferent del que havia estat el seu objectiu: Existeixen diferències entre els diferents països i societats sobre com la població avalua la seva salut. Aquests fets van portar a psicòlegs a parlar del fet que en societats desiguals, la gent intenta aparentar estar "millor" del que realment està (concepte conegut en anglès com a *self-enhancement*). Un estudi de l'any 2011¹⁰ mostra com als països més desiguals la gent té una major tendència a fer *self-enhancement*.

V. Mesures alternatives al PIB i al creixement econòmic.

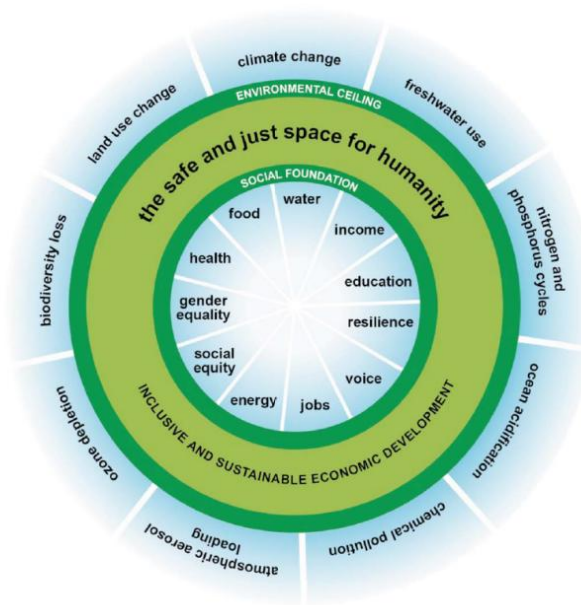
Existeix un debat important en l'àmbit internacional sobre la idoneïtat del PIB com a mètrica principal del desenvolupament. La Kate Pickett va co-escriure un article

---

¹⁰<http://uir.unisa.ac.za/bitstream/handle/10500/21662/Loughnan%20et%20al%202011.pdf?sequence=1>

acadèmic a la revista *Nature*¹¹ en la que parlaven sobre alternatives per la mesura del PIB i exposaven mesures preferibles del progrés social.

Un exemple de mètrica alternativa podria ser l'Índex de Progrés Genuí (*Genuine Progress Index*), o la feina de Kate Raworth, economista a la Universitat d'Oxford, que va desenvolupar el Model del Dònut (*Doughnut model*). El Model del Dònut defineix un espai segur i just per a la humanitat dins les fronteres planetàries però amb uns fonaments socials sòlids¹².

Gràfic 7.- "The Doughnut Model"

Font: Raworth, K. (2012). A safe and just space for humanity: can we live within the doughnut.

Al Bhutan, l'objectiu del govern és incrementar la "Felicitat Nacional Bruta" (*Gross National Happiness*) en comptes del Producte Interior Brut. La Felicitat Nacional Bruta inclou indicadors que mesuren la cura que tenim del medi ambient o la capacitat per compaginar vida familiar i laboral. La Felicitat Nacional Bruta es mesura de forma anual, monitorant els progressos que es van fent en els diferents indicadors que la componen.

VI. Battle for Ideas i mesures de desigualtat.

¹¹ <http://www.nature.com/news/development-time-to-leave-gdp-behind-1.14499>

¹² https://www.oxfam.org/sites/www.oxfam.org/files/file_attachments/dp-a-safe-and-just-space-for-humanity-130212-en_5.pdf

El tipus de mètriques que utilitzem i el com les utilitzem són factors clau del debat polític i condicionen la discussió sobre l'agenda pública. La construcció del relat i el discurs per combatre la desigualtat ha d'incloure necessàriament els resultats dels estudis existents i les dades més reveladores que mostren les tendències actuals, que segons la Kate Pickett, fracturen la nostra societat.

Per això, és imprescindible donar a conèixer les principals línies de recerca sobre la desigualtat i saber comunicar en l'àmbit polític les conclusions més destacades de manera simple i entenedora.

Un exemple podria ser el treball fet des de la fundació de la Kate Pickett i en Richard Wilkinson, "*The Equality Trust*", on s'elaboren missatges polítics a partir de l'evidència empírica disponible en el camp de la desigualtat i la salut. Un exemple d'aquests missatges és el següent: "L'increment de la riquesa de les 1000 persones més riques del Regne Unit durant el 2016¹³ equival al pressupost de 4 anys de l'assistència social per a adults".

Per a defensar les polítiques de reducció de desigualtat és necessari tenir un cos d'evidència sòlid, i realitzar anàlisis multinivell, per a veure l'impacte global de la desigualtat. Actualment, la investigació acadèmica avança en aquest sentit, donat que tenim disponibles una gran quantitat d'anàlisis multinivell que es fixen en els efectes contextuals de la desigualtat d'ingressos, controlant pels ingressos individuals i el nivell educatiu.

4. Conseqüències de la Desigualtat: L'Índex de Salut i de problemes socials.

En el llibre *The Spirit Level* (2009), en Richard Wilkinson i la Kate Pickett van provocar un fort impacte amb les seves anàlisis, conclusions i propostes, al voltant de la relació entre la desigualtat d'ingressos (*income inequality*) i una sèrie de problemes socials i de salut. Per a fer-ho, varen crear un índex de problemes socials i de salut que inclou tres tipus d'indicadors:

---

¹³<https://www.equalitytrust.org.uk/sites/default/files/The%20Equality%20Trust%20Wealth%20Tracker%202017.pdf>

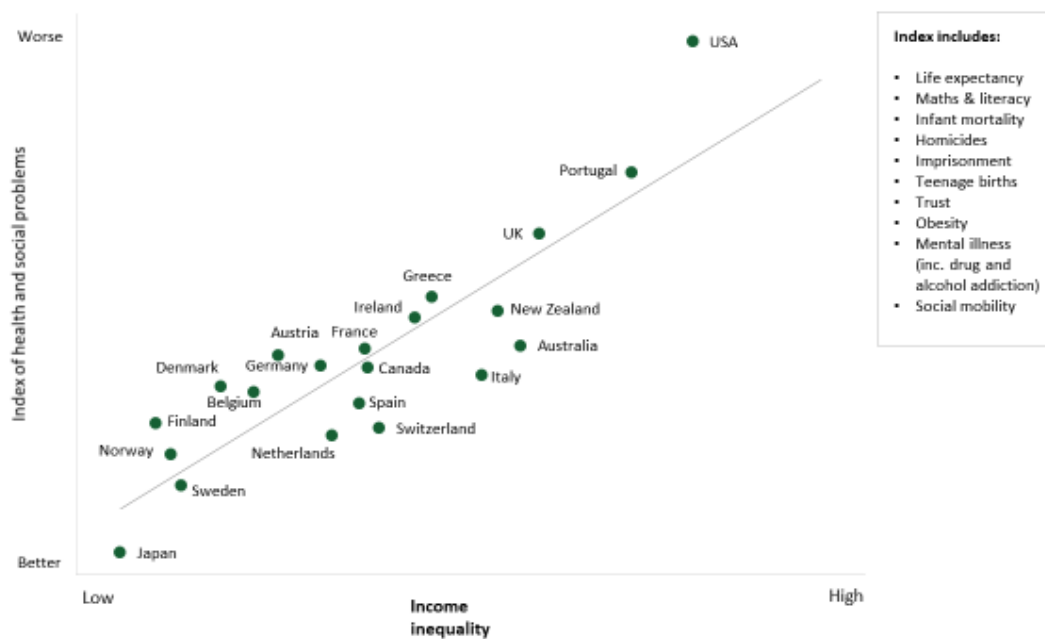
Indicadors de Salut: Esperança de vida, Mortalitat infantil, Nivells d'obesitat i Problemes mentals.

Indicadors Socials: Confiança en els altres, Ràtio d'Homicidis i Ràtio d'Empresonament.

Indicadors d'oportunitats dels més joves: Resultats en proves de matemàtiques i lectura, Ràtio d'embarassos adolescents i Mobilitat social.

Posteriorment, els autors varen comparar aquest índex amb indicadors de desigualtats d'ingressos, i varen veure que la correlació era gairebé perfecta (Gràfic 8). Els països desenvolupats amb major igualtat (països Escandinaus i el Japó) tenen un nivell de problemes socials i de salut baix. En canvi, els països desenvolupats amb una major desigualtat (Estats Units, Portugal i el Regne Unit) tenen un nivell molt més elevat de problemes socials i de salut. Per tant, el nivell de desigualtat d'ingressos d'un país ens ajuda a predir de forma bastant acurada quins seran els problemes socials i de salut d'aquell país.

Gràfic 8: Relació entre l'índex de problemes socials i de salut i el nivell de desigualtat.

Font: Wilkinson and Pickett, *The Spirit Level* (2009)

Actualment, els països que apareixen en aquesta gràfica han modificat lleugerament la seva posició. En el cas de Portugal, la seva evolució política, econòmica i social recent l'ha tornat un país amb una major igualtat d'ingressos, mentre que al Japó i a Suècia la desigualtat d'ingressos s'ha incrementat.

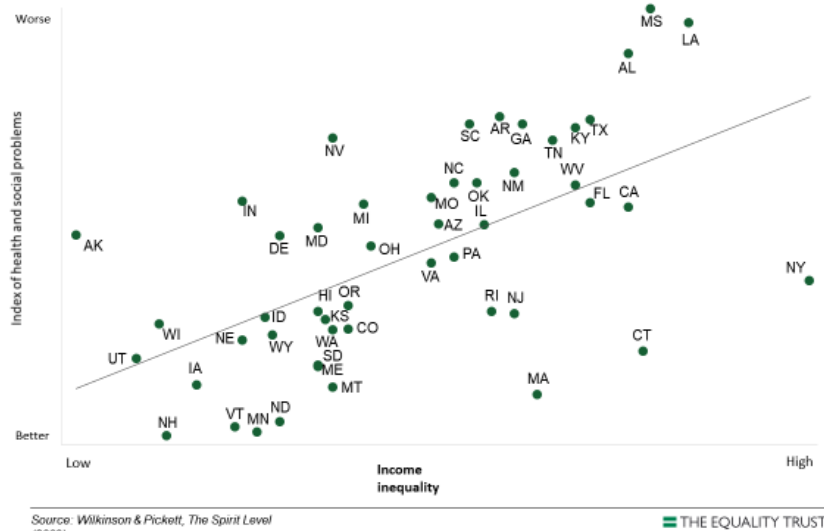
I. Causalitat entre desigualtat i problemes socials i de salut.

La Kate Pickett defensa que la desigualtat és una de les principals causes subjacents de les problemàtiques que apareixen al seu índex, encara que admet que no és l'única causa, donada la complexa interrelació entre les causes i les conseqüències de la desigualtat.

L'evidència i les dades empíriques mostren que la desigualtat té un efecte contextual sobre els problemes socials i de salut. Per una mostra de població de diferents països amb el mateix nivell d'ingressos i el mateix nivell educatiu, trobem una relació de causalitat molt robusta amb els nivells de desigualtat de cada país i les problemàtiques socials i de salut.

Quan la Kate Pickett i en Richard Wilkinson varen publicar aquests resultats, va haver-hi crítiques que atribuïen a factors culturals específics dels països escandinaus el seu baix nivell de desigualtat i de problemes socials i de salut. Aquestes mateixes crítiques atribuïen també a factors culturals els alts nivells de desigualtat i de problemes socials i de salut dels països de cultura anglosaxona. La resposta de la Kate Pickett i en Richard Wilkinson va ser que la relació entre desigualtat i problemes socials i de salut s'observa en països amb cultures molt diferents, com poden ser els casos de Suècia i del Japó, i també s'observa que països amb cultures relativament semblants, com Espanya i Portugal, presenten resultats molt diferents.

Per reforçar l'argument que el factor clau és la desigualtat i no la cultura, els autors varen aplicar l'índex de problemes socials i de salut per als 51 estats dels Estats Units (Gràfic 9) les dades de desigualtat d'ingressos a cada estat:

Gràfic 9: Índex de problemes socials i de salut i desigualtat als EEUU.

Font: Wilkinson and Pickett, *The Spirit Level* (2009)

Amb aquesta relació es constata que seguia existint una correlació significativa, tot i existir una major dispersió. Els estats amb major igualtat, com Utah, New Hampshire i Iowa són els que obtenen millors resultats, i els estats amb una major desigualtat, com Luisiana, Alabama i Mississipi, són els que obtenen pitjors resultats.

Per tal de reforçar l'argument que l'índex era vàlid, i no s'havia construït només buscant la correlació amb els indicadors de desigualtats d'ingressos, els autors varen comparar altres índexs de problemes socials i de salut amb mesures de desigualtat d'ingressos, com per exemple l'Índex d'Unicef de benestar infantil de l'any 2007 (gràfic 10), que conté més de 40 indicadors de benestar infantil.

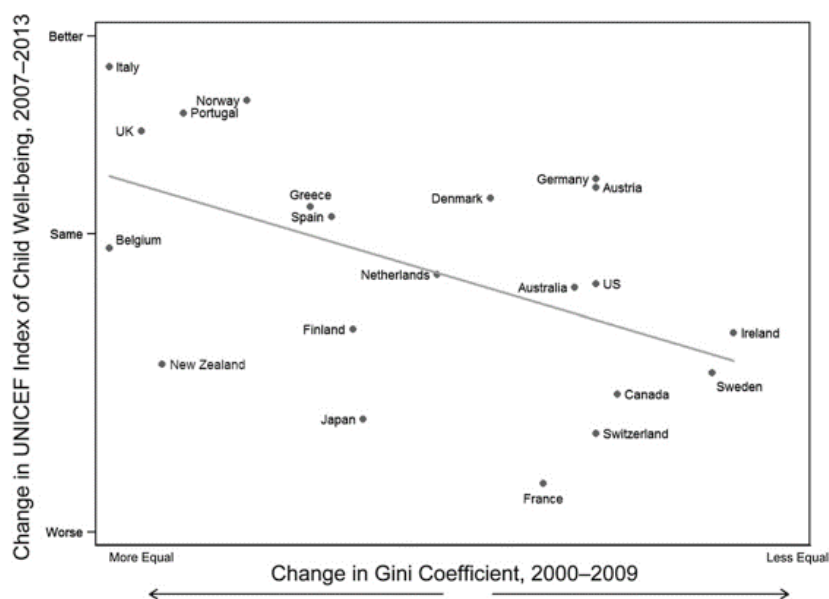
Després de comparar aquest índex amb mesures de desigualtat d'ingressos, varen obtenir els mateixos resultats: els països amb major igualtat són els que obtenen millors resultats (països escandinaus i Països Baixos), mentre els Estats Units, Nova Zelanda i Israel no obtenen bons resultats, i el Regne Unit es troba en la darrera posició.

Gràfic 10: Desigualtat i Índex de Benestar Infantil.

Font: Wilkinson and Pickett, *The Spirit Level* (2009)

Observar la desigualtat de forma dinàmica també resulta molt interessant. Al gràfic 11 observem els canvis en desigualtat i els canvis en l'Índex de Benestar Infantil, aprofitant l'actualització de l'índex d'Unicef l'any 2013. Els països que varen empitjorar els seus resultats en l'Índex de Benestar Infantil són els països on es va produir un major increment de la desigualtat, com és el cas de Suècia i Irlanda. Aquest fet reforça l'argument que ens trobem davant d'una relació causal, i no només d'una simple correlació.

Gràfic 11: Canvis desigualtat i canvis Índex de Benestar Infantil

Font: Pickett & Wilkinson, Pediatrics, 2015¹⁴

L'article de Hamilton & Kawachi (2013)¹⁵ ens ajuda a reforçar la relació causal entre desigualtat d'ingressos i problemes socials i de salut. Segons l'article acadèmic, els immigrants que arribaven als Estats Units des d'un país amb un menor nivell de desigualtat, veien empitjorar la seva salut, i els immigrants que arribaven als Estats Units des d'un país amb un major nivell de desigualtat, veien millorar la seva salut.

II. Aprofundint en la relació entre els problemes socials i de salut i la desigualtat.

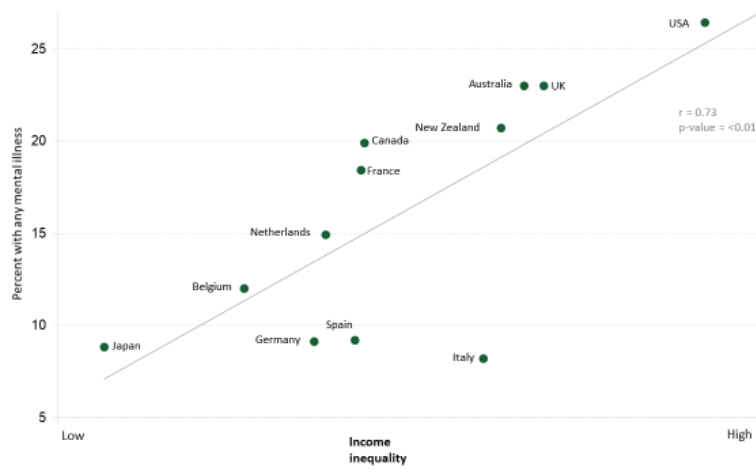
En aquest apartat s'ampliarà l'explicació de la relació entre la desigualtat i alguns els indicadors concrets que componen l'índex de problemes socials i de salut: Malalties mentals, Confiança en els altres, Criminalitat i Educació.

II.a) Desigualtat i Malalties Mentals

¹⁴ http://pediatrics.aappublications.org/content/pediatrics/135/Supplement_2/S39.full.pdf

¹⁵ Hamilton, T. G., & Kawachi, I. (2013). Changes in income inequality and the health of immigrants. *Social Science & Medicine*, 80, 57-66. <https://www.sciencedirect-com.sire.ub.edu/science/article/pii/S0277953612007241>

En el gràfic 12 s'observa el percentatge de persones amb malalties mentals durant l'últim any i es compara amb la desigualtat d'ingressos. Es constata que existeixen grans diferències (de fins a 3 cops) entre els països amb un menor percentatge de malalties mentals (Japó, menys del 10%) i aquells països que presenten un major percentatge (Estats Units, superior al 25%). També trobem una alta correlació entre desigualtat d'ingressos i preeminència de malalties mentals.

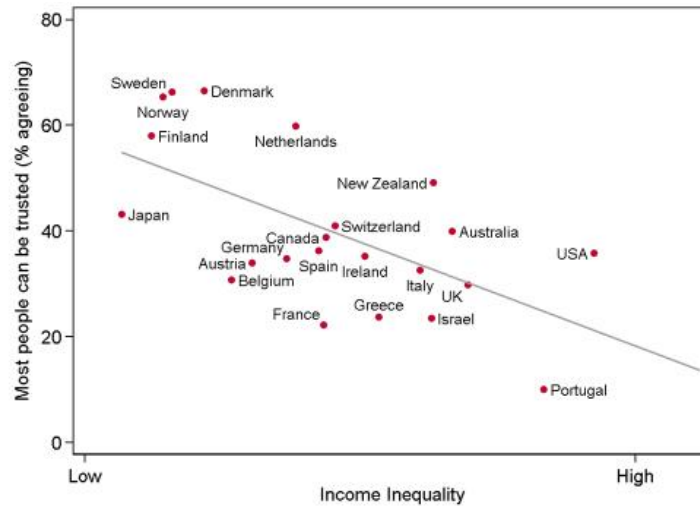
Gràfic 12: Desigualtat i malalties mentals

Font: Wilkinson and Pickett, *The Spirit Level* (2009)

II.b) Desigualtat i Confiança en els altres

Les dades que es mostren en el gràfic 13 relacionen la confiança en els altres¹⁶ i el nivell de desigualtat d'ingressos. Aquesta mesura és un indicador important de cohesió social, donat que la confiança en els altres afecta la manera en com actuem.

¹⁶ Les dades provenen del *World Values Survey*, una enquesta on es pregunta "Penses que es pot confiar en la majoria de gent?". <http://www.worldvaluessurvey.org/wvs.jsp>

Gràfic 13: Desigualtat i Confiança en els altres

Font: Wilkinson and Pickett, *The Spirit Level* (2009)

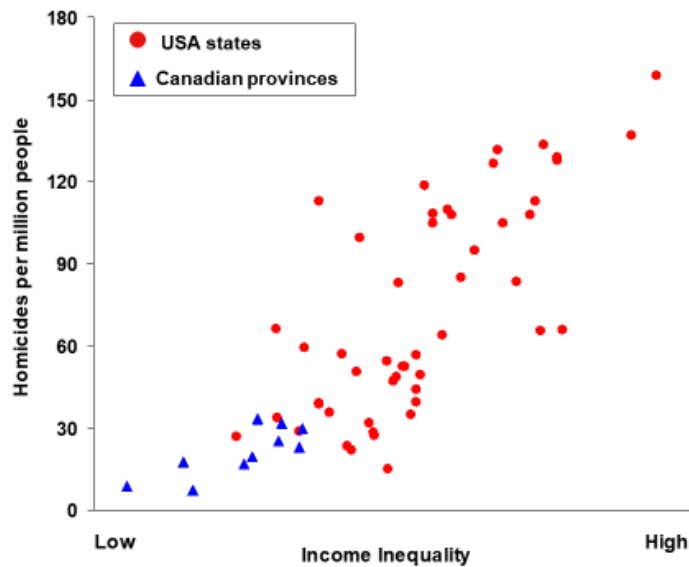
En el gràfic 13 podem observar diferències de magnitud de 3 o 4 cops entre els països més igualitaris i els més desiguals. En els països més igualitaris dos terços de la població pensa que pot confiar en altres persones (coneguts i desconeguts). En els països més desiguals, aquest fet canvia dràsticament, i només una de cada cinc persones pensa que pot confiar en la majoria de la gent. La confiança en els altres afecta com ens sentim quan viatgem en transport públic, al nostre lloc de feina, a l'escola, en caminar sols a la nit, i afecta a tota la població.

II.c) Desigualtat i Criminalitat

Les dades del gràfic 14 mostren la relació entre el nivell de desigualtat i la ràtio d'homicidis als Estats Units i el Canadà¹⁷. En les províncies amb menys desigualtat del Canadà hi han 15 assassinats a l'any per cada milió de persones, i als estats dels Estats Units amb una major desigualtat hi ha 150 assassinats a l'any per cada milió de persones, una ràtio d'assassinats 10 vegades superiors.

¹⁷ Daly, M., Wilson, M., & Vasdev, S. (2001). Income inequality and homicide rates in Canada and the United States. *Canadian J. Criminology*, 43, 219.
<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/cjccj43&div=22&id=&page=>

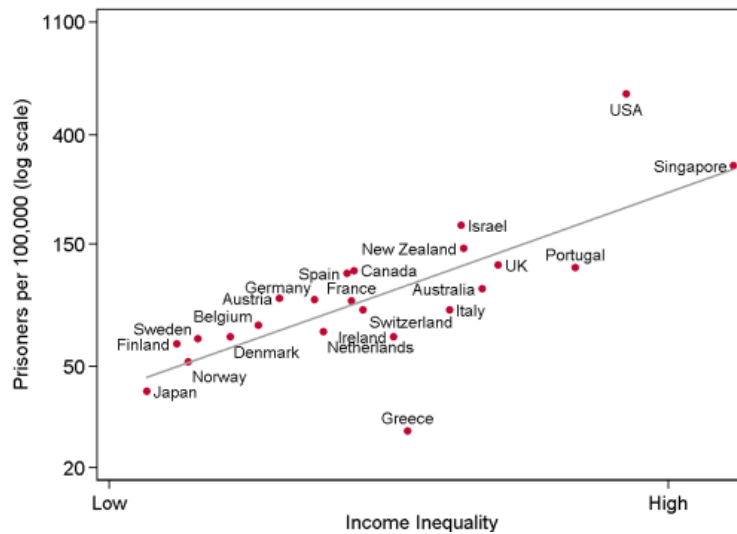

Gràfic 14.- Ràtio d'Homicidis (Estats Units i el Canadà)

Font: Daly, M., Wilson, M., & Vasdev, S. (2001).

Les dades del gràfic 15 mostren la relació entre el nivell de desigualtat i la ràtio d'empresonaments per a un grup de països. La ràtio d'empresonament no està relacionat amb la ràtio de criminalitat, sinó que té a veure amb com de dur és el sistema judicial d'un determinat país, el que comporta ponderar factors com la probabilitat que t'enviïn a presó després de cometre un crim, en comptes de fer-te fer treball comunitari, les penes habituals per a cada tipòloga de delictes o la ràtio de reincidència de la població que ha comès delictes. Una altra manera de mesurar la duresa d'un sistema penal és fixar-se en quina és l'edat en què es considera que un nen/adolescent és responsable pels seus crims. La duresa del sistema judicial es troba relacionada amb el grau de desigualtat d'un país.

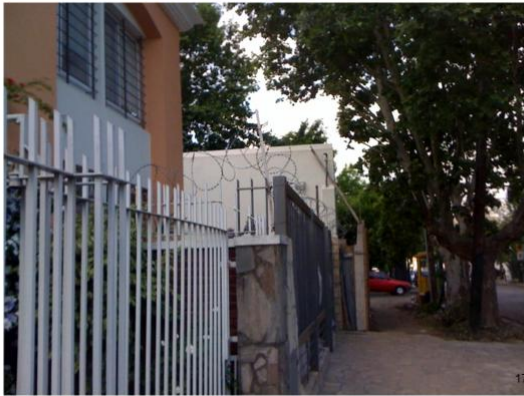
Gràfic 15: Ràtio d'empresonament i desigualtat

Font: Wilkinson and Pickett, *The Spirit Level* (2009)

Cada societat escull doncs com fer front al crim i com penalitzar-lo. El gràfic 15 es presenta en escala logarítmica per a poder encabir-hi les dades dels Estats Units i Singapur. Als països amb menys desigualtat hi han 50 persones empresonades per cada cent mil habitants, i als Estats Units, un dels països amb més desigualtat, hi ha 600 persones empresonades per cada cent mil habitants, amb el que es poden apreciar els grans efectes de la desigualtat.

Per il·lustrar els efectes de la desigualtat sobre la sensació de seguretat i d'inseguretat, la Kate Pickett va mostrar imatges de l'exterior de les llars de països amb un alt nivell de desigualtat, com Mèxic (esquerra) o Sud-àfrica (dreta). En aquests indrets, la gent viu amb por i té molta precaució sobre a quins llocs viatja i en quin moment ho fan, i el nivell de violència a la societat és molt elevat.

Cuernavaca, Mexico

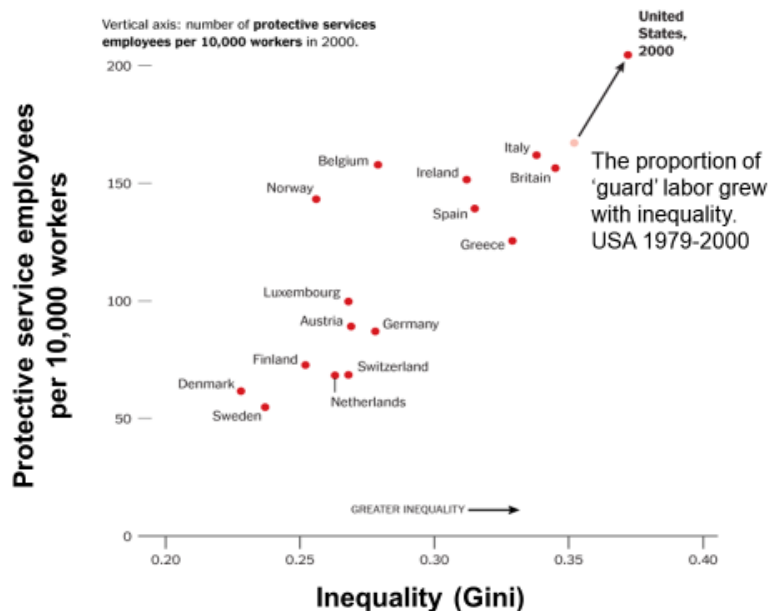

'Armed Response' - Pretoria, South Africa.

Font: Kate Pickett.

Aquesta tendència es dona a molts llocs del món, com per exemple Rússia, un país molt desigual i amb un alt nivell de violència a la societat. Els criminòlegs han estat estudiant els efectes de la desigualtat sobre el nivell de violència de les societats, i els epidemiòlegs han estudiat els efectes de la desigualtat sobre la salut, però no ha sigut fins recentment que s'ha començat treballar conjuntament, de manera multidisciplinària, i a entendre que una causa única, la desigualtat d'ingressos, té múltiples efectes a la nostra societat. Aquest fet ens ha dut a pensar en quin és el nexce d'unió entre la desigualtat i aquests problemes socials i de salut que observem.

Gràfic 16: Desigualtat i Seguretat Privada

Font: Bowles & Jayadev, New York Times (2014)¹⁸

¹⁸ <https://opinionator.blogs.nytimes.com/2014/02/15/one-nation-under-guard/>

Les societats més desiguals tenen una major necessitat de tenir més treballadors a sectors relacionats amb la seguretat, com policies, guàrdies de seguretat o l'exèrcit. Una porció molt gran dels recursos de la societat es destina a la seguretat. Als Estats Units, tal com es pot apreciar al gràfic 16, l'increment de la desigualtat ha anat acompanyada d'un increment en el nombre de treballadors relacionats amb la seguretat.

II.d) Desigualtat, educació i mobilitat social:

D'acord amb autors com Miles Corak¹⁹, la mobilitat social és més baixa en aquells indrets en els quals la desigualtat és alta. La Kate Picket va argumentar que, tot i que el model educatiu i familiar tenen un rol important, aquests models es veuen influenciats pel grau de desigualtat en cada societat. A Suècia, per exemple, s'ha produït un increment molt ràpid de la desigualtat durant els últims 25 anys (l'increment més ràpid de tota l'OCDE), com a conseqüència el benestar dels infants s'ha reduït.

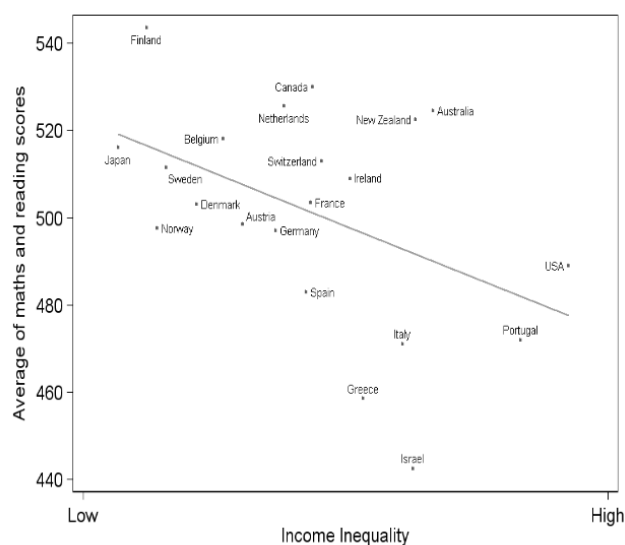
L'any 2015 l'OCDE va publicar un informe²⁰ sobre el sistema educatiu suec on s'instava a Suècia a revertir els canvis que havien fet al seu sistema educatiu, i tornar a l'anterior model, que es basava en les escoles públiques i en un sistema educatiu molt uniforme. El resultat del canvi havia estat una caiguda dels resultats acadèmics en l'àmbit nacional. Progressivament, la puntuació de Suècia al rànquing PISA havia anat empitjorant, així com el seu rànquing. El canvi ideològic a Suècia sobre com volien que fos el seu sistema educatiu es va produir al mateix temps que augmentava la desigualtat.

El gràfic 17 mostra la mitjana dels resultats de joves de 15 de diferents països a l'informe PISA (lectura i matemàtiques). S'aprecia una relació significativa entre els resultats dels indicadors d'educació i els indicadors de desigualtat d'ingressos. En la majoria de casos, els resultats educatius són pitjors allí on hi ha més desigualtat.

---

¹⁹ <https://pubs.aeaweb.org/doi/pdf/10.1257/ieq.27.3.79>

²⁰ <https://www.oecd.org/education/school/improving-schools-in-sweden-an-oecd-perspective.htm>

Gràfic 17.- Income Inequality and Educational attainment

Font: Wilkinson and Pickett, *The Spirit Level* (2009)

Aquestes dades amaguen però un altre efecte de la desigualtat. El fet de fer servir la mitjana de tots els resultats amaga les distàncies entre els més rics i els més pobres dins de cada país. Als països amb un major nivell de desigualtat hi haurà una major distància en els resultats acadèmics entre els nens i nenes de famílies amb ingressos elevats i els nens i nenes de famílies amb baixos ingressos que als països menys desiguals.

Family Status	Words heard per hour	Words heard in a 100 hour week	Words heard in a 5,200 hour year	Words heard in 4 years
Receiving welfare benefits	616	62,000	3 million	13 million
Working Class	1,251	125,000	6 million	26 million
Professional	2,153	215,000	11 million	45 million

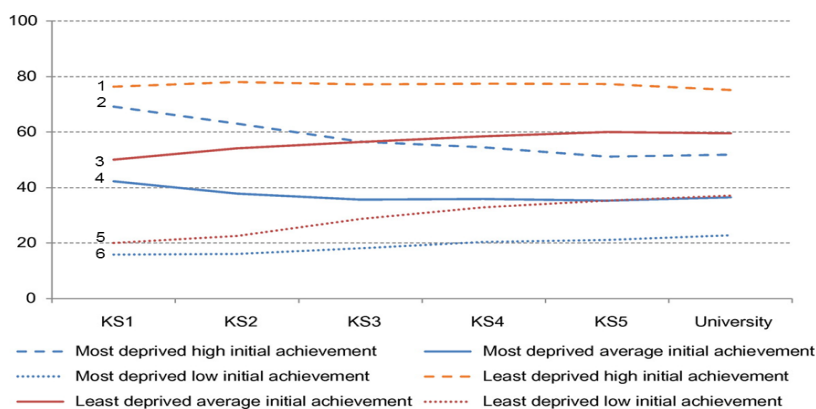
Taula 1.- Paraules escoltades per infants menors a 4

Font: Kate Pickett, a partir de Hart (1995) i Heckman (2011).

Els professors Heckman²¹ i Hart²² han investigat els efectes de la desigualtat d'ingressos en els resultats educatius, i com aquest fet limita la mobilitat social. El nombre de

²¹ Heckman, J.J. (2011) 'Creating a more equal and productive Britain', Young Foundation Lecture,

paraules que els nens i nenes de famílies pobres han sentit un cop tenen 4 anys és de 13 milions, comparat amb els 45 milions de paraules que senten els nens i nenes de la classe social més alta. D'acord amb la Kate Pickett, a partir de les dades de la taula 1 podem començar a entendre com creen les desigualtats des dels primers anys de vida de les persones.

Gràfic 18.- Achievement by degree of deprivation

Font: Crawford, C., Macmillan, L., & Vignoles, A. (2015).²³

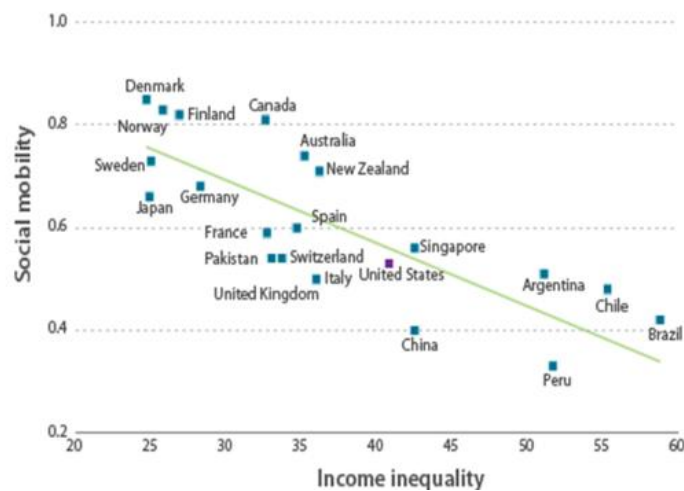
El gràfic 18 mostra els resultats acadèmics d'uns mateixos nens i nenes al llarg del temps, pel cas del Regne Unit. Els resultats dels estudiants, siguin quins siguin els seus resultats en els seus primers anys de vida, acaba veient-se afectada per la classe social de la qual formen part i les escoles són incapaces d'impedir-ho o corregir-ho. Les desigualtats afecten de manera molt conculent en l'àmbit de l'educació .

En el gràfic 19 es plasma la relació entre desigualtat d'ingressos i mobilitat social. Mostra les possibilitats d'un nen/a provinent d'una família amb pocs ingressos de progressar socialment i canviar de classe social, i viceversa, d'un nen/a provinent d'una família rica de retrocedir socialment i canviar de classe social. El gràfic mostra la correlació entre els ingressos dels pares en el moment de néixer l'infant i els ingressos d'aquest nen/a durant la seva vida. Podem observar com als països més igualitaris hi ha una mobilitat social superior, i com als països més desiguals hi ha una mobilitat social inferior.

www.youngfoundation.org/files/images/Heckman_Lecture_19_May_2011.pdf.

²² Hart, B. & Risley, T.R. (1995) Meaningful differences in the everyday experience of young American children, Paul H Brookes Publishing.

²³ When and why do initially high attaining poor children fall behind? London, Centre for Analysis of Social Exclusion, London School of Economics). <https://www.nuffieldfoundation.org/sites/default/files/files/wp20.pdf>

Gràfic 19.- Desigualtat i mobilitat social

Font: Miles Corak, 2013

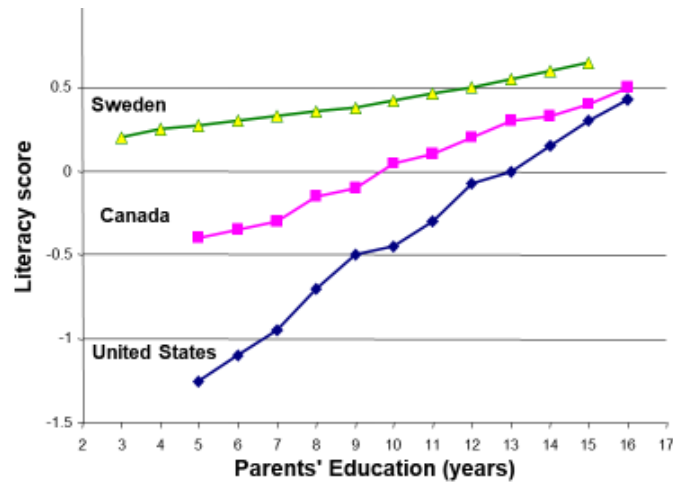
La necessitat d'igualtat d'oportunitats com a base de la societat genera consens amb independència de la ideologia política. El gràfic anterior mostra com els països amb major igualtat d'oportunitats son aquells que tenen major igualtat de resultats (sinònim en aquest cas d'igualtat d'ingressos). Per tant, per aconseguir una major igualtat d'oportunitats es necessita també tenir una major igualtat de resultats.

Els Estats Units, l'anomenada “la terra de les oportunitats”, tenen uns resultats de mobilitat social bastant mediocres, i un grau de desigualtat d'ingressos molt elevat. Segons la Kate Pickett, si realment es vol viure l'anomenat “American Dream” (Somni Americà), la millor opció és anar-se'n a Dinamarca, on realment es gaudeix d'oportunitats per millorar la posició social.

La desigualtat afecta a tots els nivells de la societat. El gràfic 20 mostra dades de resultats acadèmics a Suècia, Estats Units i el Canadà per estudiants entre 16 i 25 anys. A tots tres països podem veure com existeix un gradient social²⁴ en funció dels anys d'educació dels progenitors, que determinen els resultats dels fills. També podem observar com a Suècia s'aconsegueixen les millors puntuacions per a tots els nivells formatius dels pares, i que la recta té una menor inclinació, amb el que els anys d'estudis dels pares no afecten amb molta intensitat als resultats que finalment tindran els seus fills.

²⁴ Com pitjor es la posició social de la persona, pitjors resultats en l'indicador té.

Gràfic 20.- Resultats acadèmics dels estudiants entre 16 i 25 anys segons el nivell

educatiu dels pares

Font: Willms JD, 1997.

La situació als Estats Units i el Canadà és diferent, donat que tenen una recta amb una major inclinació, el que significa que l'educació dels pares determina amb una major intensitat els resultats dels fills. Podem veure com per cada franja educativa dels pares els resultats de Suècia són sempre millors que els del Canadà i dels Estats Units, així doncs, totes les franges educatives i classes socials de Suècia es beneficien de tenir una societat més igualitària.

Les oportunitats d'educació i el desenvolupament dels infants és retro-alimenten amb la desigualtat. L'educació i el desenvolupament dels infants es veu compromesa en les societats amb un major grau de desigualtat, donat que la desigualtat afecta als seus pares, que han de treballar un major nombre d'hores, tenen una major probabilitat de tenir menys recursos, de tenir malalties mentals i tenen una major ràtio de suïcidis o de drogodependència. Així doncs, la desigualtat i el desenvolupament dels infants s'haurien d'analitzar conjuntament, ja que la desigualtat crea una perpetuació intergeneracional dels desavantatges.

Els estudis que analitzen la relació de la desigualtat amb els camps de la salut, l'educació o les habilitats cognitives dels infants mostren un gradient social, i per tant, la desigualtat afecta a tota la societat. Per exemple, per a una persona amb un nivell educatiu elevat i amb uns ingressos elevats a un país desigual tindrà una esperança de vida més baixa i els seus fills tindran pitjors resultats a l'escola que si tingués la mateixa posició social a un país amb menys desigual.

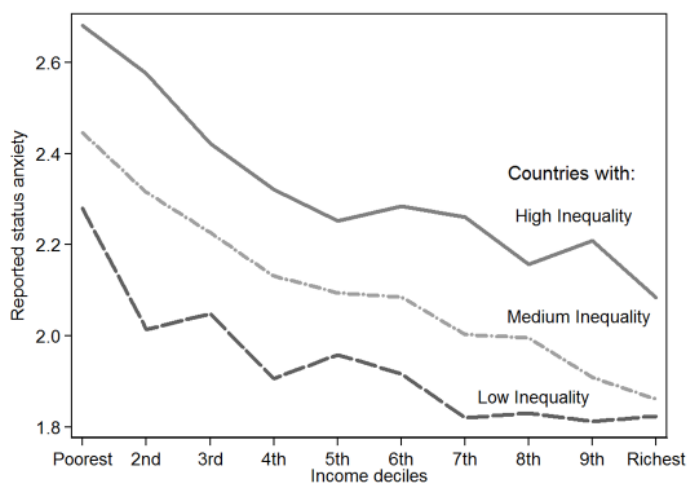
III. El lligam entre la desigualtat i les seves conseqüències: Teoria Psicosocial i l'ansietat d'estatus.

La teoria psicosocial és la teoria que relaciona la desigualtat d'ingressos amb els problemes socials i de salut. Postula que la desigualtat incrementa l'ansietat d'estatus, que és font d'estrès crònic, que al seu temps causa de problemes socials i de salut.

Quan la Kate Pickett i el Richard Wilkinson varen publicar *The Spirit Level* l'any 2009, la correlació entre desigualtat i els problemes socials i de salut ja es coneixia, i començaven a fer-se estudis que analitzaven aquestes relacions al llarg del temps. Varen haver de teoritzar sobre quins eren els canals que unien els problemes socials i de salut amb la desigualtat, i es varen basar en els experiments de psicologia que duïen a terme alguns psicòlegs evolucionistes per crear la seva teoria sobre **l'ansietat d'estatus i les seves conseqüències**.

L'estatus resulta més important quan la distància entre rics i pobres és més gran. La desigualtat per si mateixa determina les diferències d'estatus a les societats, les quals tenen conseqüències profundes. Quan relacionem la desigualtat d'ingressos amb els problemes socials i de salut estem utilitzant desigualtat d'ingressos com la mètrica de la diferenciació d'estatus. Segons la Kate Pickett, encara que fer això pot semblar maldestre teòricament, de manera empírica serveix per a determinar on són els problemes socials i de salut.

Gràfic 21.- Ingressos per decils i ansietat d'estatus per països agrupats segons

nivell de desigualtat.

Font: Kate Pickett, a partir de Layte i Whelan (2014)²⁵

En el gràfic superior (Gràfic 21) podem veure com a tots els països la població pobra té una major probabilitat de tenir ansietat d'estatus que la població rica, però en països amb un nivell de desigualtat alt, tots els habitants tenen una major ansietat pel seu estatus, tant siguin rics com pobres. Aquest fet té implicacions profundes pel benestar mental, resultant en depressions, ansietat, narcisisme, psicopatia, abús de drogues i alcohol, obesitat, problemes amb el joc, compres compulsives, etc.

Com ho fa la desigualtat per a afectar a la nostra salut? L'estudi publicat el 2013 per Walker, R. et al. anomenat "*Poverty in global perspective*"²⁶ estudia la pobresa a diferents països del món, tant rics com pobres (des de Noruega a Pakistan). A l'estudi es mostra com les persones pobres de totes aquestes societats se sentien de la mateixa manera: avergonyits, amb la sensació que decebien a les seves famílies, poc afortunats, estigmatitzats i discriminats. Aquests sentiments es donaven tant si vivien en una casa de tres habitacions, amb calefacció centralitzada a Noruega o a una cabana sense aigua corrent, sense electricitat ni gairebé menjar a un país pobre. L'experiència de la pobresa era la mateixa.

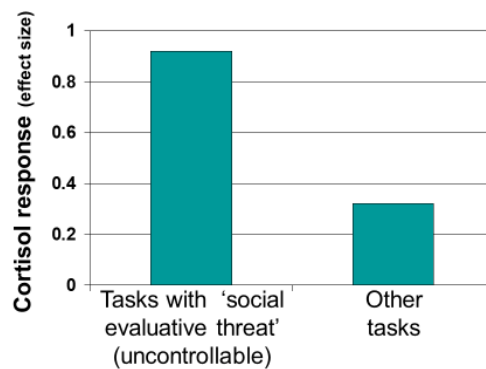
És per això que observem un gradient en analitzar l'esperança de vida dins de les societats, perquè el factor important sobre els ingressos és què diuen de tu a la societat, quin estatus et donen, com et fan sentir sobre el teu estatus en relació als altres.

S'han fet experiments que han ajudat a entendre la relació entre la salut i l'estatus social, la majoria provinent de psicòlegs. El que es mostra el gràfic 22 és una metanàlisi que agrupa els resultats de 272 estudis. Els psicòlegs que varen fer aquesta metanàlisi volien saber quines eren les tasques que provocaven més estrès als éssers humans. L'estudi va trobar que l'estrès de les persones augmentava en gran mesura quan es trobaven sota l'amenaça d'avaluació social (negativa). Un exemple de situació de possible amenaça d'avaluació social negativa es dona quan es parla en públic. Per tant, l'avaluació social ens afecta fisiològicament.

---

²⁵ https://explore.openaire.eu/search/publication?articleId=dedup_wf_001::ae9b1b259ee4a674b708728475771568

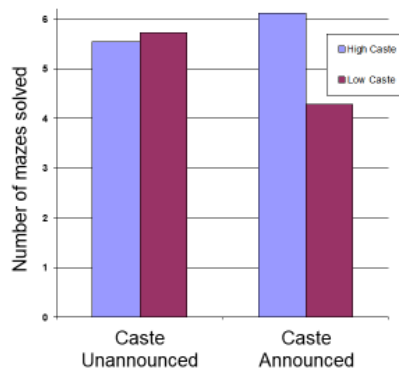
²⁶ Walker, R., Kyomuhendo, G. B., Chase, E., Choudhry, S., Gubrium, E. K., Nicola, J. Y., ... & Ming, Y. (2013). Poverty in global perspective: is shame a common denominator?. *Journal of Social Policy*, 42(2), 215-233.

Gràfic 22.- Nivells d'estrès i tasques amb avaluació social.

Font: Dickerson SS, Kemeny ME (2004)²⁷.

En un altre estudi es va experimentar amb els efectes dels estereotips (Gràfic 23). Un grup de nois indis van ser sotmesos a un experiment on havien de resoldre laberints, i ho havien de fer sota dues condicions: En un primer moment, s'havia de fer sense revelar la casta de cada noi, i els resultats dels nois de casta alta i baixa varen ser molt similars. Però quan es va demanar que revelessin la seva casta a la resta i que continuessin resolent laberints, els resultats dels nois de casta baixa van decaure.

Gràfic 23.- Efecte dels estereotips sobre els resultats dels infants.

Font: Hoff K, Pandey, P (2004)²⁸

Podem observar situacions similars als Estats Units amb el cas de nois/es blancs i negres. També s'ha vist com les dones són susceptibles als efectes dels estereotips de gènere, i amb sol fet de posar una creu a una casella per indicar el sexe en un examen, els resultats en l'examen empitjoren. Tant els nostres cossos com les nostres habilitats

²⁷Dickerson, S. S., & Kemeny, M. E. (2004). Acute stressors and cortisol responses: a theoretical integration and synthesis of laboratory research. *Psychological bulletin*, 130(3), 355.
<https://pdfs.semanticscholar.org/06c3/4ed878f059ce891417855190fcb86d3a0dac.pdf>

²⁸ Hoff, K., & Pandey, P. (2004). *Belief systems and durable inequalities: An experimental investigation of Indian caste*. The World Bank. <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/14063/wps3351.pdf?sequence=1>

per a dur a terme tasques mentals es veuen afectats pel que pugui pensar la resta de la societat sobre nosaltres.

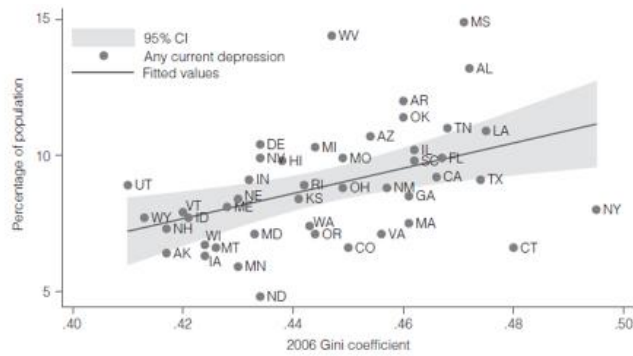
Recentment s'ha publicat un estudi on es va dur a terme una recreació d'una situació de desigualtat, i es varen mesurar les reaccions psicològiques, i es varen mesurar les reaccions d'estres i ansietat que hom podria esperar segons la teoria. Cada cop hi ha més evidència empírica que dona suport a la teoria de l'ansietat d'estatus. Així i tot, cal un esforç interdisciplinari, donat que els epidemiòlegs poden assenyalar possibles canals de l'ansietat d'estatus, però han de ser els psicòlegs, els metges, els neuropsicòlegs i els psicòlegs socials qui els han de corroborar.

Les crítiques que fa l'Angus Deaton a l'anàlisi i la interpretació de la desigualtat són bastant interessants, donat que és un excel·lent economista. Però no està especialitzat a fer recerca sobre la salut, i no creu en el mecanisme psicosocial. Li interessa la reducció de la pobresa i pensa que la noció que existeix un mecanisme psicosocial són exagerades. Però, en els seus estudis més recents ha analitzat l'increment de la taxa de mortalitat als Estats Units, sobretot entre la població de mitjana edat, i ha trobat que les causes principals d'aquest increment es troben relacionades amb l'augment de les morts per suïcidi i l'augment de les morts relacionades amb les drogues i l'alcohol, causes que realment es troben relacionades amb processos psicosocials. Actualment, la seva recerca formaria part d'un model psicosocial causal, encara que ell no vulgui reconèixer-ho.

IV. Efectes de l'ansietat per l'estatus:

En estudis recents hem pogut veure com els individus responen a l'ansietat d'estatus de maneres diferents:

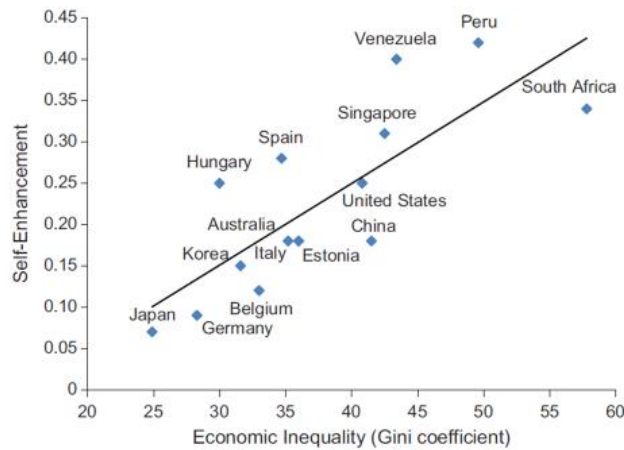
a) Depressió: Algunes persones interioritzen l'ansietat d'estatus. Es deprimeixen, tenen ansietat, s'autolesionen i eviten el contacte amb altres persones. Observem nivells molt elevats d'autolesions en les persones joves de societats molt desiguals. El gràfic 24 mostra els casos de depressió als diferents estats dels Estats Units en relació amb la desigualtat.

Gràfic 24: Desigualtat i depressió

Font: Messias, E, WW Eaton et al (2011).²⁹

b) Self-Enhancement: Una altra resposta davant l'ansietat d'estatus és el *self-enhancement*, és a dir, a societats molt desiguals la gent intenta aparentar ser “millor” del que realment són. En el gràfic 25 es pot veure els resultats d'un estudi que analitza la relació entre el *self-enhancement* i la desigualtat a diferents societats. Per a fer aquest estudi, es va preguntar a la gent qüestions com “Penses que condueixes millor que la mitjana?”; “Penses que ets més intel·ligent que la resta?” o “Penses que ets més atractiu que la resta?”.

Gràfic 25: Desigualtat i self-enhancement

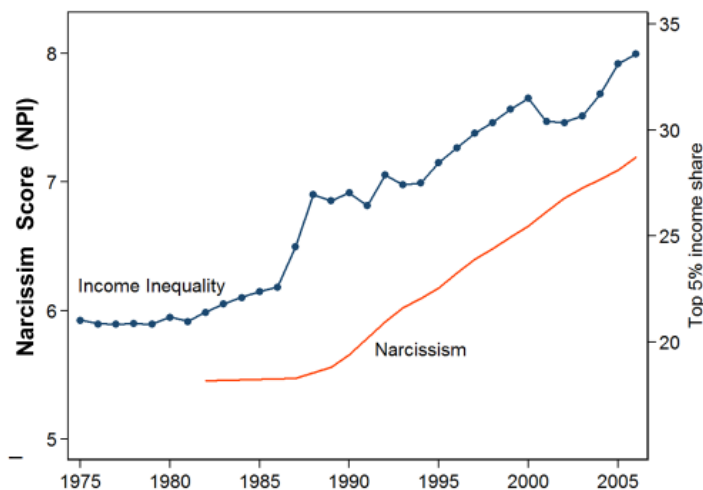
Font: Loughnan, S; Kupens, P et al. (2011)³⁰

²⁹ Messias, E., Eaton, W. W., & Grooms, A. N. (2011). Economic grand rounds: income inequality and depression prevalence across the United States: an ecological study. *Psychiatric services*, 62(7), 710-712. https://ps.psychiatryonline.org/doi/pdf/10.1176/ps.62.7.pss6207_0710

³⁰ <http://uir.unisa.ac.za/bitstream/handle/10500/21662/Loughnan%20et%20al%202011.pdf?sequence=1>

Als Estats Units, més del 90% de les persones consideraven que conduïen millor que la mitjana, mentre que a Suècia només el 60%. A les societats més desiguals, un major percentatge de la gent feia *self-enhancing*, ja que l'estatus és molt més important.

c) Narcisisme: El narcisisme també augmenta a mesura que augmenta la desigualtat. El llibre “The Narcissism Epidemic” de Jean Twenge explica fins on ha arribat el narcisisme a la societat estatunidenca, com per exemple que sigui possible contractar *paparazzis* perquè et segueixin per sentir-te com una persona famosa. Al gràfic 26 podem apreciar com ha incrementat el narcisisme als Estats Units, alhora que creixia la desigualtat d'ingressos.

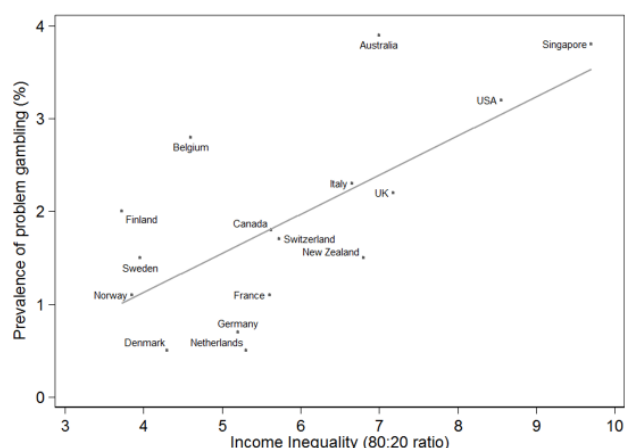
Gràfic 26: Desigualtat i narcisisme

Font: Kate Pickett a partir de Twenge JM, et al (2008)³¹

Les persones narcisistes es creuen millor que la resta sense ser-ho, tenen una visió irreal sobre les seves capacitats i habilitats. Aquests tipus de persones els hi sol faltar empatia, acostumen a ser manipuladors i a fer mal als seus amics i a la seva família, i finalment, també es fan mal a ells mateixos.

d) Addiccions: Quan l'ansietat d'estatus no es presenta en forma de depressions o en forma de *self-enhancement* i narcisismes, es presenta en forma de maneres d'evadir-se dels problemes, mitjançant l'abús de l'alcohol, trastorns alimentaris, addicció al joc, etc. L'addicció al joc és molt més present a països més desiguals que a països més igualitaris.

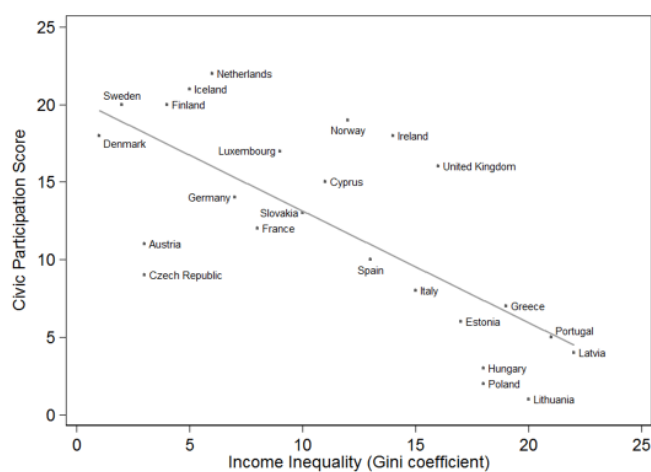
³¹ <https://www.psychologytoday.com/files/attachments/4330/narctimejp.pdf>

Gràfic 27: Desigualtat i problemes amb el joc

Font: Kate Pickett

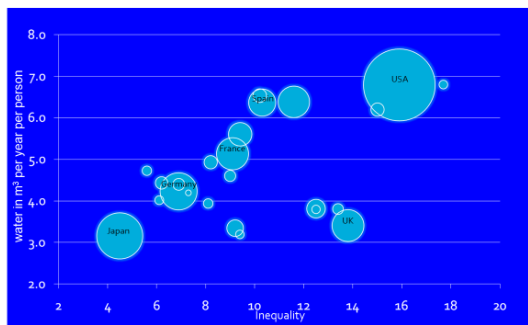
e) Participació Social: La desigualtat causa que una part de la població comenci a sentir-se oblidada i exclosa, amb el que la cohesió social disminueix i la participació cívica també. Ens trobem que menys gent vota, menys gent fa de voluntari, menys gent llegeix la premsa i menys gent s'uneix a organitzacions comunitàries. La solidaritat també disminueix, amb el que cada cop menys gent està disposada a ajudar als seus veïns. El Brexit al Regne Unit i l'elecció de Trump als Estats Units poden estar relacionats amb aquests fets, amb el fet que molta gent s'ha sentit exclosa i sense esperança en aquestes societats.

Gràfic 28: Desigualtat i participació cívica

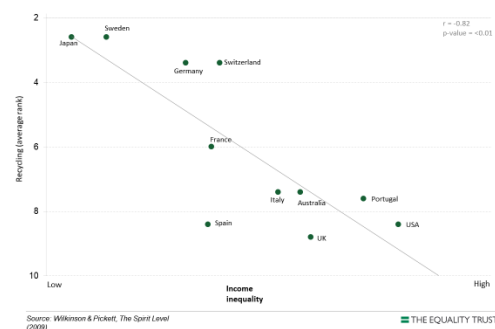
Font: Kate Pickett

f) Consum de recursos: L'ansietat d'estatus fa que la societat es torni més materialista i individualista, que consumim més recursos (aigua, energia, carn, etc.) i es recicli menys. Totes les actuacions que s'han de realitzar per fer front al canvi climàtic, per a tenir un món més sostenible estan afectades per la desigualtat. Combatre la desigualtat ha de ser part de la lluita contra el canvi climàtic.

Gràfic 29: Desigualtat i consum excessiu de recursos (Aigua i reciclatge)

Font: D Dorling³²

Font: Wilkinson & Pickett, *The Spirit Level* (2009)

5. La Lluita contra la desigualtat.

Hi ha dues vies principals per a fer front a la desigualtat, i es troben interrelacionades. La primera és la reducció de la desigualtat a través de polítiques públiques i la segona és l'augment del grau de conscienciació de la societat sobre la desigualtat, a tots els nivells, tant treballadors, com empresaris com polítics.

Des del punt de vista de la Kate Pickett, cada cop hi ha més persones que creuen que és necessari un canvi de direcció, sobretot després de la Gran Recessió i l'austeritat que l'ha seguida. Fins ara, els models alternatius que s'han plantejat han sigut de caràcter retòric i no han suposat un canvi real.

Així i tot, podem veure alguns canvis, com certs acadèmics col·laborant amb polítics per confeccionar propostes. En Joseph Stiglitz, premi Nobel en Economia, col·labora amb en John McDonnell, *Shadow Chancellor* del Partit Laborista del Regne Unit, per a reescriure les regles de l'economia. Actualment, el Partit Laborista britànic treballa amb

³² <http://www.statisticsviews.com/details/feature/8493411/Understanding-Income-Inequality-and-its-Implications-Why-Better-Statistics-Are-N.html>

acadèmics (economistes, sociòlegs o epidemiòlegs que formen un grup que es diu PEG (Progressive Economics Grup)) en la confecció de polítiques, demanant-los-hi propostes. La Kate Pickett es troba actualment treballant en una proposta al voltant de la desigualtat i la salut.

Per a fer front a la desigualtat necessitem aproximar-nos des de múltiples direccions:

Des del punt de vista internacional, cal una major regulació dels paradisos fiscals, una persecució de l'evasió fiscal i lluita per un creixement econòmic sostenible, tant socialment com ambientalment. Quan ens fixem en la relació, en el context internacional, entre la desigualtat i les problemàtiques social i de salut, veiem com les millores en igualtat comporten una disminució de les problemàtiques relacionades amb la desigualtat, el que serveix per estalviar recursos públics i privats i per millorar el benestar de la població.

Des del punt de vista dels estats, cal establir una fiscalitat més progressiva i incrementar la regulació dels incentius de les empreses, per limitar els salaris més alts i incrementar els salaris més baixos. **Des del punt de vista local,** les ciutats poden decidir també les seves regulacions sobre escales salarials, poden involucrar a les diferents comunitats a participar en activitats pel canvi o treballar per a canviar les empreses i institucions des de l'interior.

No hi ha una sola mesura o solució que serveixi per a totes les casuístiques, però saber com a individu que la societat tindrà cura de tu en cas que les coses et vagin malament, com en casos de malaltia, discapacitat o atur, resulta molt important per a sentir-se integrat a la societat. Les nostres societats (Regne Unit, Estats Units, Espanya...) es poden permetre un bon sistema del benestar, d'assistència i d'educació si escollim utilitzar els nostres recursos amb aquestes finalistes.

Així i tot, és important tenir en compte que no totes les societats segueixen el mateix camí, donades unes circumstàncies exògenes. Són les decisions que pren cada societat, sobre quin tipus de governança es vol, sobre quin tipus de relació entre el sector públic i privat volem o sobre quin tipus de cura es vol tenir del medi ambient de cara a generacions futures, aquestes decisions són decisions polítiques, i cada societat ha pres les seves de manera diferenciada. Podem veure que aquestes decisions són importants, donat que duen a diferents resultats.

Intermón-Oxfam ha començat a considerar recentment la desigualtat com un dels principals problemes socials a combatre. Històricament, Oxfam havia fet campanya per erradicar i combatre la pobresa, i ara estan fent campanya contra la desigualtat. Assisteixen al Fòrum Econòmic Mundial de Davos cada any, i presenten una estadística sobre la desigualtat de riquesa a l'àmbit mundial. El primer any que van presentar les xifres, varen mostrar com les 85 persones més riques en el planeta tenien la mateixa riquesa que la meitat més pobra del planeta, tres mil milions i mig de persones. Enguany, s'ha passat de 85 persones a només 8 persones, vuit multimilionaris que tenen la mateixa riquesa que la meitat més pobra del planeta.

Actualment, la desigualtat també forma part dels Objectius de Desenvolupament Sostenible de les Nacions Unides (UN SDGs). És l'objectiu número 10. L'objectiu és reduir les desigualtats dins i entre els països. Tot i aquest aparent compromís de les Nacions Unides amb la reducció de la desigualtat, si ens fixem en els subobjectius i indicadors de l'objectiu 10 dels ODS, veiem com aquests no fan referència realment a la desigualtat, sinó que se centren en la reducció de la pobresa. Per a la Kate Pickett, aquest enfocament no és el desitjable.

Els Objectius de Desenvolupament Sostenibles es troben altament interconnectats i alguns d'ells es contradiuen. Per exemple, en el cas que augmentés el creixement econòmic (SDG 8è) podria tenir un impacte negatiu en els objectius de clima (SDGs 13è, 14è i 15è). Per això cal reflexionar sobre aquestes interconnexions.

I. Pre-distribució o re-distribució?

Podem reduir la desigualtat abans d'impostos, a través d'incrementar el poder dels sindicats i augmentat la presència de treballadors als òrgans de decisió de les empreses, així com fent-los propietaris d'aquestes.

També podem reduir la desigualtat després d'impostos, a través de la lluita contra els paradisos fiscals, lluitant contra l'elusió d'impostos i a través d'un sistema impositiu més progressiu.

Qualsevol de les dues vies duu a una reducció de la desigualtat, com hem vist anteriorment per als casos de Suècia i del Japó, dos dels països amb una menor

desigualtat d'ingressos del món. Suècia obté una menor desigualtat a través de la redistribució, i el Japó té una major igualtat d'ingressos abans d'impostos.

Podem veure que succeeix el mateix a dos estats dels Estats Units, New Hampshire i Vermont. Són dos estats limítrofs, que presenten un nivell de desigualtat molt semblant. Vermont seria similar a Suècia, donat que tenen una càrrega fiscal elevada i mecanismes per redistribuir la riquesa, mentre que New Hampshire, que té com a lema “*Live free or die*” (Viu lliure o mor), seria similar el Japó, donat que tenen uns tipus impositius molt baixos, però aconsegueixen el seu elevat grau d'igualtat a través de tenir organitzacions sindicals molt poderoses.

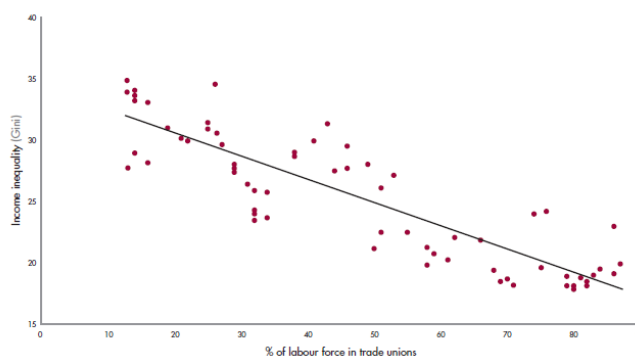
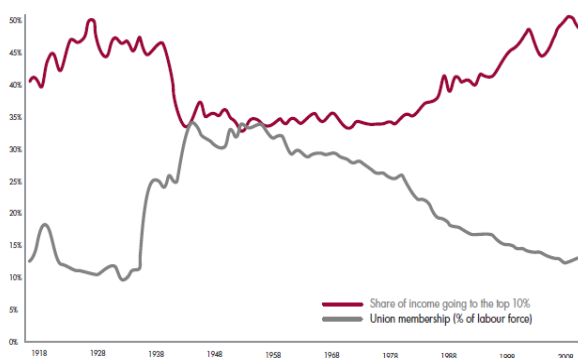
El problema de les mesures fiscals redistributives per a fer front a les desigualtats és que poden ser modificades molt ràpidament, amb un canvi de govern. Per exemple, al Regne Unit, el govern laborista va augmentar el tipus impositiu màxim sobre les rendes al 50%, mesura que va ser tirada enrere un cop els *tories* varen aconseguir el govern.

II. Augmentar el grau de sindicació.

Hi ha una relació molt forta entre el grau de sindicació de la força de treball i la desigualtat en l'ingrés. Als Estats Units, la dinàmica entre de la desigualtat és totalment oposada a la del grau de sindicació (Gràfic 30). Mentre disminuïa el grau de sindicació, s'ha incrementat el grau de desigualtat. Quan es redueix la força dels sindicats, augmenta el percentatge de la riquesa que va a mans del 10% més ric de la població.

Si mirem als països de l'OCDE, la proporció de treballador que formen part de sindicats està molt correlacionada amb el grau de desigualtat (Gràfic 31). La Kate Pickett explica aquesta relació a través del fet que els sindicats influeixen en la visió de la societat i la fan més progressista. Els sindicats també fan la societat més igualitària a causa de la seva acció directa sobre els salaris.

Gràfic 30 i 31.- La desigualtat és més gran on el grau de sindicació és més baix.

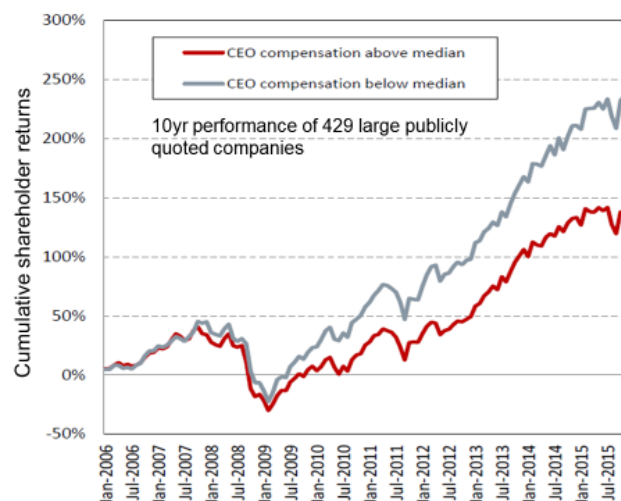

III. Contranarratives. *Battle for ideas.*

Les contra-narratives que facin front als arguments del pensament hegemònic sobre la desigualtat són molt importants, i serveixen per a desmuntar aquests arguments de manera bastant senzilla, a través de l'evidència empírica.

D'acord amb la Kate Pickett, un dels principals arguments que s'utilitzen per defensar la desigualtat és que la desigualtat genera aspiracions i creativitat en la població. Però si donem un cop d'ull a la ràtio de patents per càpita, veiem com els països més igualitaris tenen una ràtio més elevada. També podem veure com la desigualtat redueix la mobilitat social, i provoca que els resultats acadèmics d'infants de diferent classe social es diferenciïn més contra més gran és el nivell de desigualtat.

Sovint es justifica que els alts executius tinguin elevats salaris com a mecanisme per a retenir el talent. Aquesta afirmació, vist el gràfic 32, sembla no ser certa. El gràfic 32 va ser extret d'un estudi³⁵ de la MSCI (Morgan Stanley Capital International) i mostra com els beneficis dels accionistes de les empreses on el CEO té un salari superior a la mediana no són superiors als beneficis dels accionistes de les empreses on el CEO té un salari inferior a la mediana, sinó al contrari.

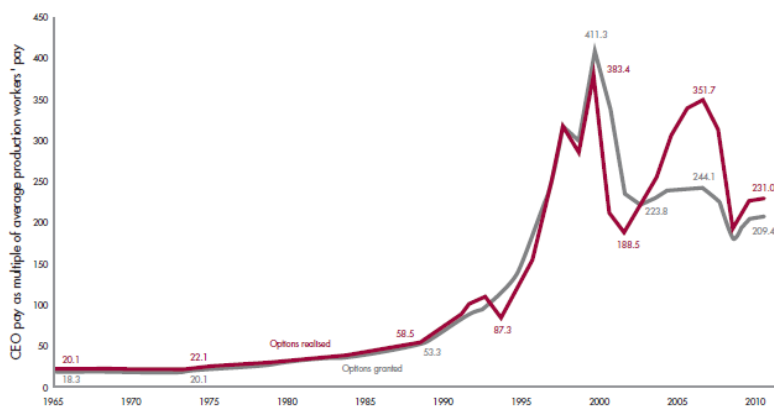
Gràfic 32.- Are CEOs paid for their performance?

³³ <https://www.epi.org/blog/union-decline-rising-inequality-charts/>

³⁴ <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/160844/1/lis-wps-172.pdf>

³⁵ <https://www.msci.com/www/research-paper/are-ceos-paid-for-performance-/0412607620>

L'increment del salari dels alts executius és el factor que més ha incrementat la desigualtat d'ingressos en les últimes dècades pel cas dels Estats Units. Si pensem sobre la competència i els incentius, i els retorns a les inversions, el gràfic 32 ens pot servir per il·lustrar-nos quines són les claus per a una major productivitat de les empreses, ja que aquelles que tenen una estructura menys jeràrquica (en el que fa a referència a salaris) són les que obtenen millors resultats. Així doncs, sembla que encara que l'objectiu de certes persones o entitats no sigui la reducció de la desigualtat sinó la maximització dels beneficis, certa reducció de la desigualtat pot ajudar a incrementar els beneficis i els retorns de les inversions.

Gràfic 33.- Ratio of CEO pay to average.

Font: Mishel, L; Sabadish, N (2012)

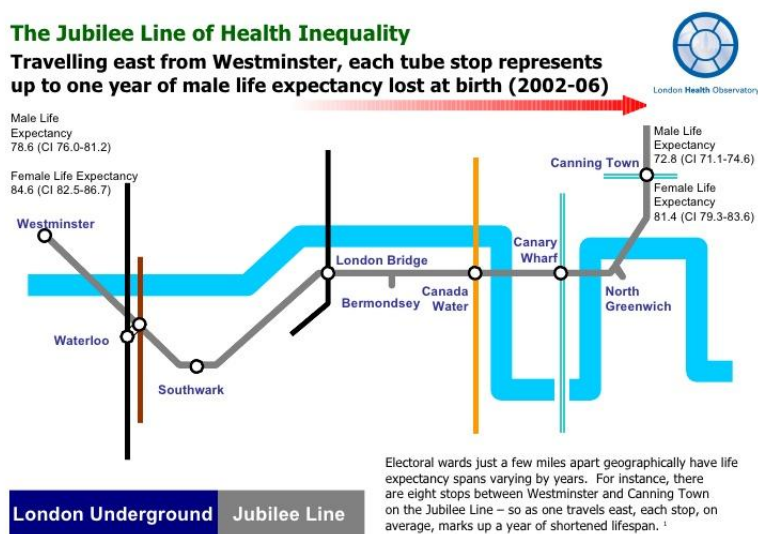
En el gràfic 33 es pot apreciar com ha canviat la ràtio entre el sou mitjà a les empreses i el sou dels alts executius (al gràfic s'inclouen dades de les 50 principals empreses dels Estats Units). De 1965 a 1975 no va haver-hi grans canvis en la ràtio, essent el salari dels alts executius en aquell moment 20 cops el salari mitjà. Des dels anys vuitanta, però, els sous dels alts executius han crescut exponencialment, i la ràtio s'ha incrementat fins a representar 300 cops el salari mitjà. Al Regne Unit la situació és bastant similar, si es miren dades de les principals empreses del país a l'índex borsari FTSE 100, la ràtio és de 300 a 1.

³⁶ <https://www.msci.com/documents/10199/91a7f92b-d4ba-4d29-ae5f-8022f9bb944d>

Una altra manera de promoure el canvi i la disminució de la desigualtat és la que intenta Kate Pickett i Richard Wilkinson a través de “The Equality Trust”³⁷, una fundació en la qual es promou la recerca i la conscienciació sobre la desigualtat.

Resulta molt important com comuniquem els problemes derivats de la desigualtat, s’ha de fer de manera senzilla i entenedora. Un exemple seria el mapa del gràfic 34 del metro de Londres, concretament, de la línia Jubilee, produït pel *London Public Health Observatory*.

Gràfic 34.- The Jubilee Line of Health Inequality

Font: London Health Observatory i Departament de Salut del Regne Unit.

El mapa mostra com a la parada de *Westminster*, l’esperança de vida femenina és de 85 anys i l’esperança de vida masculina és de 79 anys. A la parada de la mateixa línia *Canning Town* l’esperança de vida femenina és de 81 anys i l’esperança de vida masculina és de 73, amb el que durant el trajecte de la línia Jubilee s’han perdut 6 anys d’esperança de vida en el cas de l’esperança de vida masculina.

Una altra dada en aquest mateix sentit és la de l’esperança de vida a Carlton (Glasgow, Escòcia) que és de tan sols 54 anys, inferior a l’esperança de vida masculina a l’Índia. Aquesta dada contrasta amb l’esperança de vida de Lenzie, també a Glasgow, que és de 82 anys.

³⁷ <https://www.equalitytrust.org.uk/>

A Washington DC, als Estats Units, l'esperança de vida de la població negra és de 63 anys, i a Montgomery, un comptat proper a Washington, l'esperança de vida de la població blanca és de 80 anys.

Segons la Kate Pickett, posar l'accent en els efectes de la desigualtat sobre la salut resulten una bona manera de fer arribar a la població la gravetat de les conseqüències de la desigualtat, donat que resulta molt entenedora i pròxima.

La pel·lícula *The Divide*, mostra l'impacte de la desigualtat a través de les històries d'una sèrie de persones dels Estats Units i del Regne Unit. Aquesta resulta una manera molt més directa d'accedir a audiències molt més amples de les que es podria accedir a través d'un llibre o un article acadèmic. L'humor, les animacions i els vídeos curts també són maneres útils de transmetre el missatge.

Una de les maneres de promoure les mesures arreu és disseminar les Bones Pràctiques en l'àmbit internacional. Andrews Simms, qui treballava a la *New Economics Foundation* a Anglaterra i va escriure un article al diari *The Guardian*³⁸ on descrivia el país utòpic "Goodland", on en el president tenia com a salari el sou medià del país i l'agricultura era quasi tota orgànica (entre altres mesures). Les mesures aplicades a "Goodland" són reals, però s'apliquen a diferents indrets del món.

IV. Exemples pràctics de mesures contra la desigualtat:

Les cooperatives i les empreses que són propietat dels treballadors són una de les solucions per fer front a la desigualtat, i és un model de negoci que està creixent al Regne Unit. La transformació cap a un model més equitatiu serà gradual, donat que es necessita una transformació cultural, i aquests processos necessiten temps, les idees necessiten temps per arrelar-se a la societat.

Una altra mesura seria establir per llei que les empreses han de tenir representants dels treballadors a la seva junta directiva. Una manera d'aconseguir-ho, si no s'aconsegueix a través de la legislació, seria a través de la compra d'accions de les empreses per part dels treballadors, que fossin gestionades per fons d'inversió propietat dels treballadors, o incentivar l'adopció de nous models corporatius amb la promoció i l'ajuda de l'Estat.

---

³⁸ <https://www.theguardian.com/business/2013/feb/17/fantasy-economics-things-get-better>

Actualment, la Kate Pickett es troba fent campanya a favor de l'adopció d'un model de Comerç Just, que s'ha demostrat molt exitós arreu del món. Els productes que provenen de Comerç Just són fàcilment reconeixibles pel seu logotip, i les persones que els adquireixen fan eleccions conscients sobre el model de comerç que prefereixen. Es podria establir quelcom similar amb el tracte que les empreses dispensen als treballadors, com els fan participar en el procés de presa de decisions, quines són les ràtios entre el sou més alt i el sou més baix, etc. D'aquesta manera, podríem diferenciar quines empreses tracten de manera justa als seus treballadors.

Als ajuntaments de diverses localitats del Regne Unit s'han establert les anomenades "Fairness Comission" (Comissió per a l'Equitat), que monitoren la desigualtat de manera local i intenten posar-hi remei. La primera comissió d'aquests tipus es va establir a Islington el 2010, amb en Richard Wilkinson, coautor del llibre "The Spirit Level" com a un dels comissaris.

Les mesures que proposen aquestes comissions tenen com a limitació les competències pròpies de les entitats locals. En el cas anglès, no poden posar impostos propis, sinó que els seus ingressos es basen en els impostos sobre l'habitatge. Però el que sí que poden fer és decidir quin tipus d'empreses contractes per a proveir determinats serveis que formen part de les seves competències. Hi ha ajuntaments que han decidit que només contracten serveis a empreses que paguin el Salari Vital als seus treballadors, que es diferencia del salari mínim en el fet que es calcula respecte al cost d'una vida decent a través d'una cistella de béns i serveis. El salari vital és superior al salari mínim i segons la Kate Pickett, tots els treballadors que tenen un salari que s'inclogui en la franja entre el salari vital i el salari mínim estan patint en certa manera una forma d'explotació.

V. El futur de la desigualtat.

Es pot ser moderadament optimista de cara al futur en la lluita contra la desigualtat. En els últims cinquanta anys hem vist grans canvis socials, en l'àmbit dels drets humans, de drets de les minories ètniques, de drets del col·lectiu LGBT o de les dones. Aquests canvis no es varen aconseguir per iniciativa dels governs dels respectius països, sinó per la força dels moviments de base i els desitjos de canvi de la gent. S'ha de treballar per articular i potenciar aquests moviments, per a fer que les propostes de reducció i combat de la desigualtat arribin i siguin assimilades per un nombre cada cop més gran de gent.

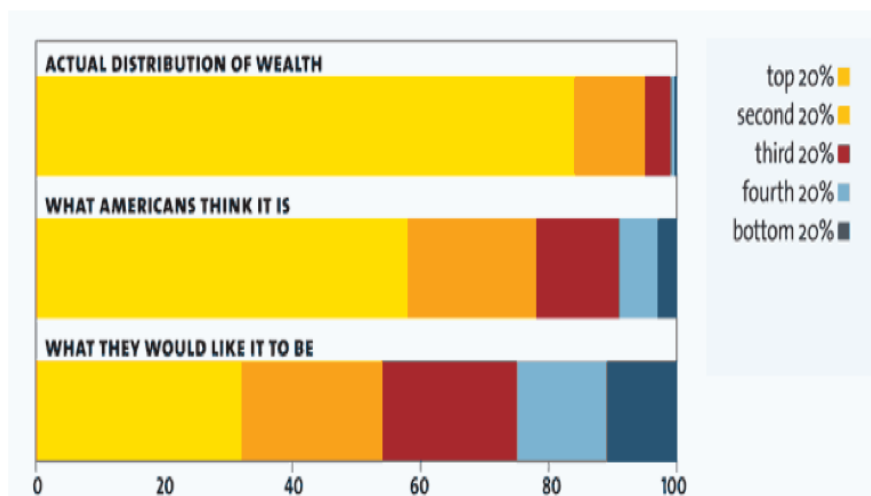
S'han produït certs avenços en el terreny discursiu. A mitjans dels anys 2000, un parlamentari laborista escocès li va comentar a la Kate Pickett que la desigualtat era un tema del qual no es podien pronunciar els membres del “New Labour”, encara que pensessin que era important. Això ha canviat en l'actualitat, l'expresident Obama n'ha parlat, el Papa, la presidenta del Fons Monetari Internacional (Christine Lagarde), el president de l'ONU, Ban Ki Moon, el Fòrum de Davos o l'OCDE. Organitzacions sense ànim de lucre com Oxfam i Save the Children també participen en la lluita contra la desigualtat. S'ha passat de no parlar-ne a formar part de l'agenda política. Ara s'ha d'aconseguir que la reducció de la desigualtat també sigui una de les prioritats de la població.

La Unió Europea està avançant en la bona direcció respecte a la reducció de la desigualtat. Els partits socialdemòcrates del Parlament Europeu han promogut un grup de treball anomenat *Progressive Economy* en el qual la Kate Pickett és membre del comitè científic, conjuntament amb en Joseph Stiglitz. En aquest comitè es va debatre el fet de presentar a l'aprovació del Parlament una llei que limités la desigualtat salarial a una ràtio de 20 a 1. Tot i que era improbable que s'aprovés, servia per a canviar el centre del debat.

Quan s'enquesta a la població sobre la desigualtat, s'aprecia com és un assumpte que preocupa la població, i que la majoria d'enquestats preferiria que la desigualtat fos menor. Però, en canvi, quan se'ls hi pregunta si voldrien que el govern incrementés els impostos per a reduir la desigualtat, sovint la resposta es **negativa**. **Aquesta és la diferència entre el que la gent pensa sobre com hauria de ser la seva societat, i el que realment estan disposats a fer per a canviar-la.** Això, però, pot canviar al llarg del temps. Per exemple, al Regne Unit l'opinió de la gent en aquest sentit ha canviat d'ençà de l'inici del període d'austeritat. Una de les raons per la qual la població no es troba del tot conscienciada sobre els problemes que comporten un nivell elevat de la desigualtat és la mateixa incapacitat dels acadèmics experts en desigualtat en transmetre les bondats d'una societat més igualitària.

El gràfic 35 mostra el resultat d'una enquesta a ciutadans estatunidencs sobre quina creien que era la distribució de la riquesa al seu país, i com els hi agradaria que fos. Els enquestats varen dir que creien que el 20% més ric de la societat tenia un 60% de la riquesa, i que els hi agradaria que els més rics tinguessin al voltant d'un 30% de la riquesa.

En comparar-ho amb les dades empíriques sobre distribució de la riquesa, veiem com les respostes que varen donar els enquestats es trobaven molt allunyades de la realitat, amb el que no eren conscients de fins a quin punt la riquesa es troba concertada en mans d'un pocs. Als Estats Units, el 20% de la població té més del 80% de la riquesa. El país que tenia una distribució de la riquesa semblant a la que els enquestats havien definit era Suècia. Més del 92% dels enquestats desitjaven una societat més igualitària, i el mateix es troba a enquestes fetes a Europa

Gràfic 35.- Percepció de la desigualtat

Font: Norton, MI; Ariely D. (2011)³⁹

D'acord amb la Kate Pickett, tenim un mandat de la gent perquè canviï la situació. Tenim l'evidència empírica dels mals que causa la desigualtat a la nostra societat. Tenim mitjans per combatre la desigualtat en l'àmbit global, nacional i local, i fins i tot individual, donat que podem escollir com ens relacionem els uns amb els altres.

Hi ha certs fets que donen esperança sobre com podem fer canviar les decisions de la nostra societat perquè s'encamini a un futur millor. La gent jove és molt oberta pel que fa a escoltar i pensar sobre noves maneres d'entendre la societat. La gent jove actualment és molt vulnerable a l'impacte de la desigualtat, però tenen accés a eines i formes de pensar diferents, que ens fan veure canvis en l'opinió de la gent als Estats Units, al Regne Unit o per tota Europa, canvis cap a una manera de pensar més progressista, el que dóna esperança.

³⁹ https://sdsuwriting.pbworks.com/w/file/fetch/71890982/ariely_wealth_distrib_DEBATE_GREAT.pdf

Per la Kate Pickett hem arribat a un punt d'inflexió. Hem vist un canvi en l'evidència que es tenia sobre aquests assumptes, de com els determinants socials actuen sobre el benestar, s'està començant a veure un canvi en la manera d'afrontar les conseqüències de la desigualtat, com es pot veure en el tracte que en donen el Banc Mundial, el Fons Monetari Internacional o al Fòrum de Davos. Fer front a la desigualtat i a les seves conseqüències no serà un procés ràpid, però tot el que puguem fer per a difondre les seves conseqüències, per a combatre-la a escala local o nacional és molt necessari. Una suma de petits canvis tindrà un gran impacte.

6. Comentaris Addicionals.

És la desigualtat inherent a la naturalesa humana?

Sovint escoltem com es defineix a l'ésser humà com a agressiu, competitiu, individualista per natura, com si aquestes característiques formessin part de la naturalesa humana, i no les poguéssim canviar. Però resulta que durant gran part de l'existència de l'ésser humà hem viscut en grups igualitaris, on es compartien recursos, no hi havia jerarquies, no s'era competitiu i es castigava a qui s'intentava imposar a la resta del grup.

El cert és que podem ser molt bons en les dues facetes. Els éssers humans són molt bons competint i mostrant-se agressius, però també en la col·laboració i en la reciprocitat. Podem ser els millors aliats o els més terribles enemics. Som extremadament flexibles. No hi ha res a la nostra natura que ens impedeixi preferir societats més igualitàries.

Qui són els beneficiaris de la desigualtat?

Hi ha certes empreses que en un primer moment poden veure's beneficiades d'una major desigualtat, com per exemple les empreses farmacèutiques, les empreses de seguretat privada o els fabricants de vehicles i béns de luxe. Per a poder convèncer a aquestes empreses i els individus que en formen part que és desitjable un menor grau de desigualtat hem de centrar el discurs en el benestar. Les empreses depenen del benestar dels seus treballadors, de la seva salut física i mental, que afecta la productivitat de l'empresa, amb el que s'hauria d'encoratjar les empreses a augmentar el benestar dels seus treballadors per a millorar la seva productivitat.

En concret, el cas de les empreses farmacèutiques resulta molt interessant, donat que es beneficien especialment de la desigualtat i de les seves conseqüències, els problemes socials i de salut. Les empreses farmacèutiques obtenen molts ingressos a través de la venda de productes per a fer front a l'estrès, l'ansietat o la depressió. Les conseqüències de la desigualtat són una gran oportunitat de mercat per a les empreses farmacèutiques.

Quina és la relació entre la desigualtat, la innovació i l'automatització?

La tecnologia ens dóna noves oportunitats, però també ens enfronta amb nous reptes. Si pensem sobre la informació, veiem com la revolució digital ha fet possible accedir a informació que prèviament era propietat de les elits, ens podem comunicar amb indrets molt llunyans, podem transferir recursos. La tecnologia mòbil ha servit per ajudar a resoldre crisis com la de l'Ebola a països d'ingressos mitjans i baixos.

Però aquests avenços també comporten nous reptes, com l'automatització, l'ús de robots, de tecnologia digital i de la intel·ligència artificial que afectaran la manera de viure de la població, donat que no serà necessari que la població treballi tantes hores com actualment, o com a mínim, no de la mateixa forma que en l'actualitat. Existeix el perill que els beneficis d'aquests canvis acabin a les elits, en comptes d'una distribució més equitativa per a la població. Aquest fet és crucial, i els acadèmics, polítics, empreses i altres entitats haurien d'estar parlant de quin futur volem, donat que existeixen moltes possibilitats de tenir un futur millor, però també molts riscos de persistir en l'augment de la desigualtat, de patir un increment de l'atur, d'eixamplar la bretxa entre els que tenen propietats i els que no.

Quina és la relació entre la desigualtat i l'austeritat econòmica?

Els cicles econòmics resulten molt interessants, perquè vistos des d'un punt de vista epidemiològic, trobem que alguns aspectes de la salut milloren en les recessions, sobretot la mortalitat i la falta salut en els homes joves, ja que no es poden permetre certs comportaments i pautes que comporten riscos i costos als quals no poden fer front en moments de recessió. És cert, però, que les recessions i l'austeritat tenen efectes clarament negatius sobre la població. Al Regne Unit s'ha produït durant la Gran Recessió un augment de la mortalitat de les persones grans i un augment de la mortalitat infantil en la població amb menys recursos de la societat.

Tot i que generalment l'esperança de vida incrementa amb el creixement econòmic, als països més desenvolupats aquesta relació ja no és tan lineal. Als països desenvolupats amb un major grau de desigualtat els increments de l'esperança de vida són més reduïts. Al Regne Unit, després de més d'un segle d'increment continu de l'esperança de vida, el 2010⁴⁰, aquesta va deixar de créixer, com indica Michael Marmot.

Quina és la relació entre la desigualtat i les migracions?

Fenòmens com les migracions no expliquen tan bé com ho fa la desigualtat totes les problemàtiques socials i de salut que s'han comentat. La gent se sorprèn que hi ha el mateix percentatge de residents nascuts fora del país als Estats Units i a Suècia. Un altre contra argument al paper de les migracions és l'anomenada *hispanic paradox* que trobem als Estats Units, on la salut de la població hispana acabada d'arribar és millor que la salut de la població blanca pobra. En aquest cas, la migració d'hispanos estaria millorant la salut de la població, en comptes de reduint-la. Això es pot deure a les característiques socials dels hispanos, que tenen una major cohesió social, un llenguatge comú, una bona cultura al voltant de tenir cura dels infants i de la seva nutrició. Però, contra més temps romanen als Estats Units, més s'assembla la seva salut a la de la població estatunidenca blanca i pobre. És per això que l'anàlisi de l'impacte de les migracions és complicat.

Quina és la relació entre la desigualtat i l'increment dels populismes?

El setmanari *The Economist* va utilitzar les desigualtats en salut per a respondre a la qüestió⁴¹ de quin era el factor que explicava amb una major precisió la victòria de Donald Trump a les últimes eleccions presidencials dels Estats Units. Els gràfics que van produir mostren els canvis en el sentit del vot, de demòcrates a republicans i viceversa per als 3.000 comtats dels Estats Units. L'indicador que correlacionava millor era una mesura de salut en aquells comtats, un índex del percentatge de la població que era obesa, havia patit diabetis, consumia molt alcohol, no feia exercici i tenia una baixa esperança de vida. Els comtats amb la pitjor salut eren els que més van canviar el seu vot a favor de Donald Trump. Així doncs, veiem com la desigualtat de salut és útil per explicar fins a cert punt fenòmens polítics. Trump va apel·lar amb els seus missatges populistes a la població que es va sentir abandonada i exclosa per l'augment de la desigualtat.

⁴⁰ <http://www.ucl.ac.uk/iehc/iehc-news/michael-marmot-life-expectancy>

⁴¹ <https://www.economist.com/blogs/graphicdetail/2016/11/daily-chart-13>

La relació entre desigualtat d'ingressos i populisme s'està analitzant molt recentment, tot i que encara no disposem de bases de dades prou completes. Per exemple, el problema d'analitzar un esdeveniment que pot ser titllat de populista, com el Brexit, és que va ser un esdeveniment molt específic, d'un moment molt concret del temps i difícil de reproduir en condicions diferents. És cert que podem fixar-nos en les característiques de les persones que varen votar a favor del Brexit i en les característiques d'aquelles persones que volien quedar-se a la Unió Europea, o en les característiques dels votants de Donald Trump i dels que no ho van fer. Podem veure que tant en el cas britànic com en l'estatunidenc, les persones que varen votar opcions "populistes" eren persones que formen parts de grups socials on els ingressos s'havien estancat durant dècades, i se sentien excloses de la societat, amb el que la desigualtat d'ingressos segur que va tenir un impacte en l'elecció d'opcions populistes.

El llenguatge utilitzat per les opcions "populistes" estava en certa manera relacionat amb la desigualtat, es va intentar obtenir el suport de certes classes socials dient-los-hi que no se'ls havia tingut en compte fins moment, però que si els donaven suport, recuperarien el control. També es necessiten contra-narratives per a fer front a l'ús que fa el populisme de la desigualtat.